

KULTÚRA

ROČNÍK IX. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

7. JÚNA 2006

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

Pohľad prvý

Vždy, keď si sadám za písací stroj, cítim isté vzrušenie, presnejšie nepokoj, ale aj radosť a hneď za ňou strach a zodpovednosť za to, čo poviem, čo pološím čierne na biele, čo pustím na verejnosť a jej súd.

Pri písaní prvého vľúdneho pohľadu na bezohľadných v predvolebnom boji už cítim len zodpovednosť a namiesto radosti bolesť pokúšaného svedomia, ktorému veľmi záleží na tom, aby bolo spravodlivé a zostalo samo sebou. Pýtam sa sám seba: treba sa Ti ešte miešať do politiky, najmä ak ňou už dlhé roky opovrhuješ? Nenarobila Ti v živote dosť nepríjemností? Opäť pokúšaš čerta alebo on teba? Ale čo s nimi, keď sa na Slovensko valia celé krdle týchto pokúšite-

Vľúdne pohľady...

LADISLAV ŤAŽKÝ

Ťov, keď sa nám vyškierajú z obrazov na ulici, zo stránok všetkých novín, keď nám surovo vnikajú do príbytkov, sadajú s nami k raňajkám, obedujú aj večerajú s nami, ba ešte aj do spálne sa tlačia a vytláčajú z nej lásku.

Slovensko je pred voľbami a predvolebné tímy desiatok politických strán s nádejou a čertovskou prefikanosťou sa púšťajú do vábenia voličov, do ľúteho boja o hlasy. Dať hlas a nevedieť komu a prečo, za čo, je ako spáchať hriech na sebe samom. Aj preto som sadol za písací stroj, aby som svojím mlčaním nepáchal hriech aj ja.

Prečo v tomto období, v týchto dňoch, cítim bolesť namiesto radosti? Znepokojená duša moja si kladie otázku, čo sa to už začalo a bude diať na Slovensku? Aká pohroma, aká záplava sľubov opäť zaleje mozgy a srdcia slovenského národa? Kto to opäť má tú drzosť, že opäť klame milióny voličov, opäť sľubuje a opäť sa pokúša dostať k moci? Opäť tí istí aj naďalej túžia predávať náš majetok, opäť sa hrať na štátnikov a sľubovať raj a nebo v Európe a globále. Ktorá strana sa už konečne odváži povedať pravdu, čou vinou sa slovenský národ ocitol v chudobe hmotnej, morálnej, právnej, kultúrnej a duchovnej? Všetci agitátori sľubujú všetko. Osvedčení klamári opäť klamú a oklamani sú náchylní opäť sa dať oklamať. Zdá sa, že to urobia vedome. Nie sú ochotní ani trocha rozmýšľať a spravodlivo súdiť? Lahšie im je počúvať rady zahraničných radcov, koho majú ľudia voliť. Tí radcovia radia za niečo a pre niečo. Oni majú iný, svoj a pre seba prospešný pohľad na Slovensko, iné úmysly s našou krajinou ako my „domorodci“. Majú strach, čo by so Slovenskom urobili vlastenci, keby vyhrali voľby. Je to normálne? Slovenskí vlastenci by vraj zaviedli Slovensko do záhuby. Do akej záhuby? Veď už v nej sme. Kto nás do nej doviedol? Politici, papuľníci, sľubovači, karieristi.

Áno, počujem vás, pýtate sa ma, kde sú tí tvoji vlastenci? Tí, ktorí sa škriepia a štiepia, čo na seba nehanblivo špintajú? Nenarobili už doteraz toľko škody slovenskému národu ako tí, ktorí ho bezohľadne predávajú? Koho z nich voliť? Tých, ktorí sa odštíepili alebo tých, ktorí odštíepenie spôsobili? Ale ktorí sú vlastne ktorí? Ktorí sú proslovenskí? Na ktorých sa možno spoľahnúť? Rozštiepiť sa môže len čosi búľlavé, ne-

Snímka: Ján Motulko

zdravé. Po každom štiepení zostávajú nezahojené rany, nedôvera a podozrievanie. A bolesť tých rán cíti najmä volič, slovenský národ, ktorý je v postavení dieťaťa, ktorému sa rozviedli rodičia a ono nevie, s kým má ísť, či s mamou, či s otcom. Najčastejšie končí v domove pre opustenú mládež. Darmo ho lákajú, aby ich miloval, aby si niektorého z nich vyvolil, dieťa je urazené. Uteká aj z domova a stáva sa bezdomovcom. Takto a podobne pribúda silná skupina politických bezdomovcov, ktorí nevedia, koho voliť.

Nakoniec volia z trucu kadekoho, kto sa dostane k moci a naplní si svoje diktátorské sny. Lenže, hoci má moc, nemá úctu, nemá uznanie, rešpekt a najmä lásku voličov i obyvateľov. A... akože to povedal svätý Pavol? Kto nemá lásku, nemá nič. Bez lásky sme nič. To pridávam aj ja. Viem, že im je to jedno. Oni sú presvedčení, že majú uznanie tých, ktorí ich nevoľili, ale ich od-

poručili, lebo im plnia všetko, ako Švejk manželke nadporučika Lukáša, teda nielen to, čo si želajú, ale aj to, čo im vidia na očiach. Veď hej, tak sa patrí na verného sluhu.

Ešte pár slov tým, ktorí sa boja o výsledok volieb na Slovensku. Zbytočné strachy. Strany národné a strany stredú, slovenskí vlastenci jediní žijú Slovensku to, čo majú iné národy a iné štáty. Slovensko si nič iné neželá, len chlieb, pokoj, vzdelanie a kultúru, zamestnanosť, život vo svojej vlasti. To želá aj svojim susedom a všetkým národom na svete. Slovinci sú ochotní bojovať proti zlu vo svete, ale nielen stavať to, čo iní zbúrali, nechcú byť žoldnieri bez žoldu, nechcú byť „križiakmi“. Tými už bez vlastného poníženia boli. Ani povstania už nechcú robiť. Stačilo im to posledné, v ktorom ani nevedia, ako prišli o vlastný štát.

(Pokračovanie na 3. a 4. strane)

Na svete boli, sú a budú viac či menej múdri, múdrejší i geniálni ľudia. Jedni dovidia ponad deň, ďalší ponad rok, iní ponad stáročia. I tí najgeniálnejší ľudia sú však iba ľudmi. Svoj dar vynímať synteticky doterajšiu ľudskú skúsenosť a vyvodzovať z nej prognózy čerpajú iba z obmedzeného informačného okruhu, čo ako by bol tento okruh široký. Zvyčajne tí najmúdrejší z nich pristupujú k vlastným tvrdeniam s veľkou skepsou, nechávajú otvorenú možnosť na prehodnotenie svojho úsudku, lebo pokora pred absolútnym poznaním, ktorým vládne iba Boh, je osou ich výnimočnej osobnosti. Dávajú si veľký pozor, aby ich dobro nebolo dobrom pre tú svoju skupinu či skupinku, ale aby sa stalo dobrom pre široký okruh, najlepší, aby sa stalo dobrom univerzálnym.

To iba priemerní a pyšní sa nazdávajú, že sa stali nesmrteľnými v okamihu, keď sa obtreli o odlesk poznania. Ak majú v tej chvíli poruke nejaký nástroj moci, cítujú potrebu toto náhle čiastkové „osvietenie“ presadiť v okolí nie silou argumentov, ale rabiátnou mocou. V časoch kríz, keď väčšina rezignuje na aktívny zápas o dobro a spravodlivosť, sa z týchto pseudosvietencov stávajú diktátori.

Podme voliť!

TEODOR KRIŽKA

Nie je zlé si túto pravdu pripomenúť v čase pred voľbami. Prognostici podivne „procky“ za silnej mediálnej podpory hovoria o nízkej, ba najnižšej účasti vo voľbách... Súdici podľa ich výrokov v predchádzajúcich parlamentných voľbách, nadobúdam nevojak dojem, akoby si túto prognostici (ba možno väčšmi ich donori) nízku volebnú účasť dokonca želali. I politické strany, súperiace o štyri roky vlády nad rozpredanou krajinou, akoby ani o víťazstvo nestáli. Vytratil sa z nich vášeň. Keď sledujem ich vyvetrané myšlienky a odovzdanosť osudu, mám pocit, že sa dívam na unavených hráčov kedysi obľúbenej rodinnej hry „Človeče, nehnevaj sa!“ Hádzať kockou, akoby nešlo o nič. Veď o čo aj môže ísť, keď všetko je také nejasné: I zahraniční inštruktori už nemajú jednoznačný návod, ako dospieť k blahu, i finančné zdroje sa presunuli ďalej na východ.

Alebo sa mýlim a všetko je inak? To iba tiger predstiera únavu, aby maskoval svoju pažravosť?

V každom prípade zo všetkých ziel je najhoršia pohodlnosť a rezignácia. Nijaký stav, čo ako vyzerá beznádejne, nie je nemenný. Aby som bol presnejší, nikdy nie je tak zle, aby nemohlo byť horšie. Neexistujú raz a navždy dané hodnoty. Svet plynie ako rieka. O každú zdanlivú samozrejmosť treba znova a znova bojovať. Iba kto preukáže vôľu byť, si zvyčajne bytie zaslúži. Iba národy, ktoré si vážia vlastný jazyk, vlastnú kultúru, nájdu dostatok síl o tieto hodnoty zápasit'. Iba skutočná viera hýbe dejinami.

Nie je ponižujúce prehrať. Je ponižujúce prehrať bez boja. Je ponižujúce nedať najavo, že nie vždy víťazí pravda a spravodlivosť. Je ponižujúce prijímať dobrovoľne stav, ktorý má ďaleko od dôstojnosti človeka.

V USA odhalili na hlavnom námestí sochu indiánskeho náčelníka, ktorý kedysi spolu so svojim kmeňom musel opustiť svoju pravlasť, lebo mu „bieli“ ukázali akýsi zdrap papiera, na ktorý napísali, že si jeho územie kúpili od federálnej vlády. Náčelník vtedy s údivom poznamenal: „Nechápem, ako si možno kúpiť nebo a zem!“

Isteže, jeho slová v tom čase museli znieť veľmi komicky a naivne. Kofký čas musel prejsť, aby si „biely“ človek uvedomil geniálnu samozrejmosť obšiahnutú v jeho slovách. Aspoň dodatočne mu za túto múdrosť vzdáva úctu.

I k nám prišli mnohí s papierom, na ktorom stálo, že sme súčasťou porazeného bloku a prejavili nárok na plody našej zeme. Lenže u nás sa nenašiel nik, kto by nahlas povedal: Ako si možno kúpiť nebo a zem!

www.kultura-fb.sk

Ad: List predsedovi KSS

V májovom čísle Kultúry som si so živým záujmom prečítal článok, v ktorom autor okrem iného uvádza zločiny komunizmu. Dovolím si polemizovať so slovami tohto autora, ktoré povedal: „Ako je všeobecne známe, sociálnodemokratické strany spolu s kresťanskými pokrokovými stranami a odborovými organizáciami dokázali uskutočniť mnoho dobra pre zlepšenie vzdelania a kultúry občanov vo všetkých štátoch Európy a aj v iných častiach sveta.“¹

Na úvod mojej krátkej úvahy odčitujem slová prezidenta I. SR J. Tisu, ktoré uverejnil v článku Kresťanské a či nekresťanské organizácie podporovať?, ktorý vyšiel v r.1921: „Výrovanie sa kresťanstva so sociálnodemokratiou nie je možné, pretože základ sociálnodemokratickej je materializmus, ktorý je protivou kresťanstva.“² Namiesto tu vyvstáva otázka: Bolo možné spojiť v I.ČSR myšlienku kresťanstva s ideou hmotárstva? Odpoveď znie: Tak ako za I.ČSR tak ani dnes nemožno zlúčiť tieto 2 protichodné smery, pretože „tým by sme odstránili len kvet jedovatého koreňa, ktorým je materializmus.“³ Naše kresťanské ideály sú totiž neprijateľné pre tých

ľudí, ktorí vyznávajú filozofiu Nietzscheho, ktorý tvrdil, že smrťou sa všetko končí a preto si treba užívať hmotných pôžitkov bez ohľadu na potreby blížneho.

O tom, že aj medzi súčasnou slovenskou inteligenciou vládne Nietzscheho duch, som sa mohol presvedčiť nedávno na jednej akcii. Keď som sa s kolegami neformálne rozprával o našich osobnostiach, uvedomil som si, že 40-ročné obdobie násilnej ateizácie zanechalo v nich nezmazateľné stopy, ktoré sa prejavili v ich postoji k činiteľom I. SR. Hlavným mottom tohto stretnutia bola síce navonok neutralita voči stúpencom i odporcom našej republiky, ale tak , ako som predpokladal, väčšina referátov sa niesla v Benešovom duchu odsúdenia režimu I.SR, ktorý podľa nich prispel k utrpeniu nevinných ľudí, pričom sa však bagatelizovali zásluhy našich politikov o hmotné povznesenie našej krajiny počas vojny. Mój celkový dojem z tejto akcie sa niesol v znamení jednotlivých vystúpení, ktoré boli poznačené voľnomyšlienkárskeho duchom, popierajúcim akékoľvek právo slovenského národa na sebaurčenie, ktoré vyplývalo z Wilsonových 14 bodov.

O podstate voľnomyšlienkarstva výstižne hovorí náš prezident, ktorý ho charakterizuje ako to, že „city a pudy človeka, jeho chůtky, žiadosti a náruživosti, spoločenský kruh, v ktorom žije, jeho záujmy hmotné i duševné usilujú sa myšlienkam človeka vraziť svoj ráz, myšlienky človeka tak riadiť, ako to týmto činiteľom zodpovedá.“⁴

Preto na záver si dovoľím zdôrazniť podstatný rozdiel medzi sociálnou demokraciou a kresťanstvom: „Neodpustiteľným ovocím materialistického organizovania musí byť i boj proti viere. Čo by sociálnodemokratická i chcela, nemôže odstúpiť od boja proti viere a ak áno, tak už prestane byť sociálnodemokratickou.“⁵ Iba v tomto zornom uhle môžeme správne vnímať zásadný rozpor medzi týmito dvoma myšlienkami prúdmi.

POZNÁMKY:

1 Homola J.: List predsedovi KSS, In: Kultúra, č.9, r.2006, s.2.

2 Fabricius M., Suško L.: Jozef Tiso. Prejav a články (1913-1938), Bratislava 2002, s.109.

3 Fabricius M., Suško L.: c.d., s.109.

4 Fabricius M., Suško L.: c.d., s.126.

5 Fabricius M., Suško L.: c.d., s.109.

RADOVAN MASKAL

Kresba: Andrej Mišanek

Laureát Nobelovej ceny za ekonomiku pripúšťa, že neoliberálny ekonomický systém stroskotal

Na obzore iný ekonomický model

Nový ekonomický model sa zakladá na zhodnotení úlohy štátu v hospodárstve a jeho kontrole nad exploataciou prírodných zdrojov

Prvého mája t. r. boli v Bolívii vládnym dekrétom znárodnené energetické prírodné zdroje. Napriek tomu v krajine pôsobiace naftárske spoločnosti majú povinnosť ďalej ťažiť naftu aj plyn, avšak ich produkciu musia odovzdať štátnej spoločnosti Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos (Ypfb), ktorá má za úlohu realizovať dodávky zemného plynu a nafty podľa nových dodávateľsko-odberateľských zmlúv a tiež novým spôsobom prerazovať zisky z ťažby a predaja týchto energetických surovín.

Krajinu navštívil v nedávnych dňoch laureát Nobelovej ceny v odbore ekonomických vied za r. 2001 Joseph E. Stiglitz, ktorý sa vyjadril k aktuálnym ekonomickým otázkam bolívijskeho i svetového hospodárstva. Vyhlásil, okrem iného, že neoliberalný ekonomický model stroskotal a že vo svete sa „jasne“ črtá čísi nové - ekonomický model, ktorý zhodnocuje úlohu štátu v ekonomike krajiny a jeho kontrolu exploatacie prírodných zdrojov.

Stiglitz, ktorý bol významným činiteľom pri kreovaní a praktickej realizácii aktuálneho neoliberalného ekonomického systému, vo svojom vystúpení pred novinármi zopakoval svoje už dávnejšie publikované „otázky“ na jeho adresu, ktoré systém pri praktickej aplikácii v celom rade krajín vo svete vyvoláva a nie je schopný ich uspokojivo riešiť. Preto sa aplikuje ďalej v nezmenenej forme, kým nevyvolá definitívny krízový proces.

„Bolo jasné, že muselo dôjsť k zmene ekonomického systému“, vyhlásil Stiglitz, keď odpovedal na otázky, ako sa pozerá na znárodnenie ťažobného priemyslu v oblasti energetických surovín a možné dôsledky tohto aktu bolívijskej vlády v me-

dzinárskom spoločenstve, ktoré, podľa neho, na novú situáciu reagovalo obozretne, až do momentu uzatvorenia nových zmlúv s naftárskymi spoločnosťami.

Stiglitz sa prejavil ako jasný prívrženc znárodnenia energetických zdrojov a dokonca, pokiaľ ide o súčasnú situáciu v Bolívii, povedal celkom jednoznačne, že podľa neho Bolívia si robí nárok iba na to, aby mohla brať „spravidlivú“ časť výnosov za využívanie vlastných prírodných zdrojov súkromnými medzinárodnými spoločnosťami a aby takto získané výnosy mohla nasmerovať do zlepšenia ekonomiky a sociálnej situácie krajiny bez toho, aby na druhej strane odopierala účelnú mieru ziskov zahraničným naftárskym investorom.

Rozhodnutie Bolívie o posilnení účasti štátu v hospodárstve bolo podľa Stiglitz po znárodnení prírodných energetických zdrojov druhým významným a potrebným činom. Uvedol, že jedným z washingtonských dohovorov, pokiaľ ide o fungovanie „Zóny voľného obchodu“ Andského spoločenstva, bolo znížiť prítomnosť štátu v hospodárstve krajiny na minimum, čo prinieslo neblahé dôsledky v oblastiach, do ktorých ekonomika nevstupuje, ale dôsledne ich opúšťa. Mal na mysli najmä sociálnu oblasť a vzdelávanie. Preto rozhodnutie Bolívie nepodpísať Dohodu o voľnom obchode s USA bolo podľa neho dôvodné. Vyhlásil, že táto dohoda by priniesla Bolívii viac škôd ako úžitku. Prezident Bolívie Morales navrhol USA a ďalším štátom Andského spoločenstva alternatívu k Dohode o voľnom obchode - Eudové obchodné zmluvy (TCP), podobné tým, ako už podpísal s Venezuelou i Kubou, čo považuje Stiglitz za dobré riešenie.

JOZEF HLUŠEK

IMRICH FUHL

Ukrižovanie

† S L O V Á K †
 MA slo MA
 G v G
 Y . Y
 A ? A
 MAGYAR s RAYGAM
 slovák O l Okávols
 R o R
 S v S
 Z e Z
 Á n Á
 G ě G
 MA i MA
 m a - n m a -
 g y a r a g y a r
 † slovák slovák slovák †

Blahorečenie Sáry Salkaháziovej, ktorá pochádzala zo Slovenska

Svätý Otec Benedikt XVI. podpísal dekrét o blahorečení Božej služobnice sestry Sáry Salkaháziovej, ktorá pochádzala zo Slovenska. Blahorečenie bude v Maďarsku, v Budapešti, kde sestra Sára zomrela mučeníckou smrťou, alebo v Ostrihome. Predpokladaný termín blahorečenia je september 2006.

Sestra Sára sa narodila 11. mája 1899. Školské vzdelanie až po dosiahnutie učiteľského diplomu absolvovala v Košiciach. Ako učiteľka pôsobila jeden rok. Neskôr pracovala ako knihvizačka a od roku 1919 začala prispievať do rôznych maďarských periodík v Československu. Ešte v tom istom roku sa stala členkou Československej únie novinárov. Ako žurnalistka začala aj literárne tvoriť.

V roku 1927 začala pôsobiť v Košiciach Spoločnosť sociálnych sestier, jej prvou činnosťou bolo organizovanie sociálnych kurzov. Na jednom z nich sa zúčastnila aj Sára a tak čoraz bližšie spoznávala poslanie sociálnych sestier. To jej pomohlo utvrdiť sa v duchovnom povolání. Prihlášku do Spoločnosti sociálnych sestier podala v roku 1928. Zakrátko nastúpila do noviciátu v Szegvári a prvé sľuby zložila na Turíce 1930. Poslanie sociálnej sestry vykonávala v Košiciach a neskôr v Komárne, kde organizovala charitu, viedla kuchyňu pre deti, vyučovala náboženstvo ako katechéta, redigovala

časopis Katolícka žena (Katolíkus Nő), bola zodpovedná za útulok pre núdznych. V spolupráci s Lujzou Esterházyovou organizovali Združenie katolíckych žien a sestra Sára bola do roku 1937 vedúcou celoštátnej organizácie združenia. V roku 1934 odišla z Košíc do Budapešti. Večné sľuby zložila na Turíce 1940. Od februára 1941 sa stala celokrajinskou vedúcou Zväzu katolíckych žien a dievčat a redaktorkou časopisu tohto hnutia. V Budapešti založila päť domovov pre katolícke ženy. Organizovala pre ne študijné a duchovné dni. Začala budovať prvú univerzitu maďarských pracujúcich žien. V decembri 1944 obkľúčili vojaci Robotnícky ženský domov v Budapešti, ktorý viedla sestra Sára. Pátrali po Židoch a zaistili štyri podozrivé osoby. Sestra Sára práve nebola v dome, prišla až na koniec akcie. Mohla sa zachrániť, ale neurobila to. Obetovala svoj život za záchranu sestier a prenasledovaných. Ako zodpovednú vedúcu domu ju odviekli a podľa očitého svedka ešte v ten istý večer zastrelili. Sociálne sestry dokázali nemalú odvahu pri záchrane prenasledovaných. Okolo tisíc osôb im vďaka za záchranu života, približne sto z nich sestry Sára.

Svätá stolica v januári 1997 dala súhlas na začatie procesu blahorečenia Sáry Salkaháziovej.

Ludové noviny

Nepočetná skupina kňazov, ktorých slovenskí biskupi a rehoľní predstavení prozreteľne poslali na štúdiá do Ríma po skončení 2. svetovej vojny, je mimoriadnym zjavom v dejinách slovenského katolicizmu. Vzišiel z nej obdivuhodný počet osobností, ktoré v ťažkých rokoch komunistickej poroby sa jedinečným spôsobom zúčastňovali na záchrane kresťanských hodnôt vlastných slovenskému národnému spoločenstvu akona Slovensku, tak v diaspore. Jeden z nich sa stal kardinálom, traja biskupmi, viaceri univerzitnými profesormi, niekoľko pracovníkmi ústredných orgánov Rímskej kúrie. Stačí spomenúť zopár mien Anton Babiak, Milan St. Ďurica, František J. Fuga, Dominik Hrušovský, Jozef Kútny, Michal Lacko, Jozef Medový, Ján Répassy, František Škoda, Jozef Tomko, Štefan Vagovič, Štefan Vrablec, Jozef Zlatňanský..., aby si človek uvedomil ich prínos pre Katolícku cirkev, či už v jej súradniciach univerzálnych alebo lokálnych.

Po polstoročí od chvíle, keď z týchto kňazov moloch komunizmu spravil vydedencov, je zbytočné uvažovať o tom, akým prínosom by boli títo kňazi pre Cirkev na Slovensku... Hovorí za nich skutky, aké v našich dejinách nemajú páru. Nepochybne najvýznamnejším počínom tejto skupiny slovenských kňazov v súčasnosti s tými, ktorých v päťdesiatych rokoch 20. storočia boľševická diktatúra priamala odísť do dobrovoľného vyhnanstva, bolo založenie Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme pri zrode ktorého stáli spišský kňaz Štefan Náhalka, košický kňaz Jozef Tomko, salezián Ludovít Macák a jezuiti Michal Lacko a Félix Litva a s ktorým sú úzko späté mená Dominika Hrušovského a Štefana Vrableca, ktorí túto ustanovizeň dlhé roky riadili. História dala týmto kňazom obrovské zadostučinenie: viacerí z nich sa dožili uskutočnenia ich pozemských túžob: vidieť zrovnoprávnené Slovensko ako si slobodne obnovuje samostatný štát. Láske k Cirkvi, ideálom pravdy, práva a spravodlivosti vyjadreným v myšlienke štátnej samostatnosti Slovenska sa nesprenveril ani jeden z nich, veď záchrana kresťanských koreňov a sloboda slovenského národa, z ktorého vyšli, boli integrálnou súčasťou ich ľudského osudu. Slovenská pototalitná spoločnosť je geneticky poznačená komunizmom, takže len budúce generácie primerane ocenia úsilia týchto kňazov, ktorí sa pričinili o to, aby sa Slovensko nesprenverilo milenármu „Dedičstvu otcov“.

Jednu z kľúčových osobností slovenského katolicizmu predstavuje arcibiskup Dominik Hrušovský, rodák z Veľkej Máne, ktorý sa 1. júna 2006 dožíva svojich 80. Narodenin, ktoré si pripamätáva vo Vatikáne, kde žije na odpočinku.

Dominik Hrušovský, syn Tomáša a Márie Hudcovej, brat Jána, Benedikta a Emanuela, navštevoval v rokoch 1932 – 1937 základnú školu v rodisku, v školskom roku 1937/38 1. triedu gymnázia v Zlatých Moravciach a v rokoch 1938 – 1945 gymnázium v Šuranoch, kde 3. augusta 1945 zmaturoval. V školskom roku 1945/46 vstúpil do seminára a začal študovať bohoslovie na Rímsko-katolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Slovenskej univerzity Istropolitany v Bratislave, ale už v jeseni roku 1946 ho trnavský apoštolský administrátor poslal na štúdiá do Ríma. V Pápežskom kolégiu sv. Jána Nepomuckého dostal ďalšiu kňazskú formáciu a študoval na Pápežskej Lateránskej univerzite v Ríme, v rokoch 1946/47 absolvoval dvojročné štúdium filozofie a v rokoch 1947 – 1951 štvorročné štúdium

teológie, ktoré zavŕšil 19. júna 1951, kedy dosiahol licenciát teológie; v štúdiách pokračoval aj v školskom roku 1954/55, keď absolvoval 5. ročník teologickej fakulty.

Sviatosť kňazstva prijal 23. decembra 1950 v Ríme z rúk arcibiskupa Luigiho Tragliu.

Keďže sa po roku 1948 nemohol vrátiť na Slovensko, pôsobil v severoitalianskej diecéze Belluno najprv ako kaplán vo farnosti Pieve di Alpago (október 1951 – december 1953), potom ako farár farnosti Goima di Zoldo (december 1953 – august 1955). V roku 1955 ho Kongregácia pre univerzity

ty a semináre vymenovala za profesora Pápežského regionálneho kňazského seminára vo Viterbe, kde prednášal v rokoch 1955 – 1959 filozofiu a v rokoch 1959 – 1962 dogmatiku. Od novembra 1962 do júla 1966 pôsobil v Parížskej arcidiecéze ako farár Slovenskej katolíckej misii v Paríži (spolu s Júliom Gašparikom a Františkom Revesom).

Od roku 1966 do roku 1992 je jeho činnosť spojená s pôsobením v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme — od júla 1966 do marca 1973 bol redaktorom časopisu *Hlasy z Ríma*, od 1. marca 1973 do 31. decembra 1992 riaditeľom Ústavu, od 17. júna 1975 do 31. decembra 1992 vedúcim duchovnej služby pre Slovákov v zahraničí.

Dňa 8. novembra 1981 prijal na návštevu v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme pápeža Jána Pavla II., ktorý si prišiel uctiť patrónov Európy sv. Cyrila a Metoda v jedinom chráme, ktorý im bol v Ríme v tom čase zasvätený.

Po tom, čo mu Pavol VI. v roku 1979 udelil hodnosť pápežského komorníka a v roku 1974 hodnosť pápežského preláta, pápež Ján Pavol II. ho vymenoval dňa 18. decembra 1982 za titulárneho biskupa niekdajšej diecézy Tubia a ustanovil za biskupa pre Slovákov v zahraničí.

Sviatosť plnosti kňazstva, biskupskú vysviacku prijal 6. januára 1983 v Bazilike sv. Petra v Ríme z rúk pápeža Jána Pavla II.

V roku 1992 sa vrátil na Slovensko, aby svojej vlasti odovzdal svoje dlhoročné dušpasterske skúsenosti. Dňa 24. septembra 1992 ho pápež Ján Pavol II. vymenoval za pomocného biskupa Bratislavsko-Trnavskej arcidiecézy a 17. decembra 1992 sa stal jej generálnym vikárom. Od roku 1993 do 27. júla 1995 zastával funkciu generálneho tajomníka Konferencie biskupov Slovenska a do 15. apríla 1996 funkciu predsedu Komisie Konferencie biskupov Slovenska pre Slovákov v zahraničí. Určitý čas

bol aj predsedom Spolku sv. Vojtecha. Keďže jeho pôsobenie v najvyšších štruktúrach Katolíckej cirkvi na Slovensku sa nestretalo s porozumením slovenského episkopátu, ktorý, obdobne ako časť kresťanskodemokratického politického establishmentu obnovenej Slovenskej republiky, sa staval rezervovane k myšlienke slovenskej štátnej samostatnosti, svojho ďalšie účinkovania na Slovensku sa vzdal a na želanie pápeža Jána Pavla II. vstúpil do diplomatických služieb Svätej stolice.

Dňa 15. apríla 1996 ho pápež Ján Pavol II. povýšil na titulárneho arci-

biskupa diecézy Tubia a vymenoval za apoštolského nuncia v Bielorusku – poverovacie listiny odovzdal 22. mája 1996 v Minsku.

bol aj predsedom Spolku sv. Vojtecha. Keďže jeho pôsobenie v najvyšších štruktúrach Katolíckej cirkvi na Slovensku sa nestretalo s porozumením slovenského episkopátu, ktorý, obdobne ako časť kresťanskodemokratického politického establishmentu obnovenej Slovenskej republiky, sa staval rezervovane k myšlienke slovenskej štátnej samostatnosti, svojho ďalšie účinkovania na Slovensku sa vzdal a na želanie pápeža Jána Pavla II. vstúpil do diplomatických služieb Svätej stolice.

Dňa 15. apríla 1996 ho pápež Ján Pavol II. povýšil na titulárneho arci-

biskupa diecézy Tubia a vymenoval za apoštolského nuncia v Bielorusku – poverovacie listiny odovzdal 22. mája 1996 v Minsku.

zofické a teologické témy pre rôznorodé okruhy poslucháčov (kňazi, bohoslovci, rehoľné sestry, skupiny laikov) a nespočetné kurzy duchovných cvičení, ktoré kázaval pre slovenských veriacich v zahraničí a neskôr aj na Slovensku.

Za jeho početné aktivity sa mu dostalo viacero verejných počt, uznání a štátnych vyznamenání: Svetový kongres Slovákov, kde bol dlhé roky predsedom Náboženskej komisie, ho zvolil za svojho čestného predsedu. Na návrh zahraničných Slovákov, ktorý si osvojila Matica slovenská, Slovenská národná rada 18. decembra 1991 udelila Štátnu cenu Slovenskej republiky Slovenskému ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, ktorú v prítomnosti jeho proktora severoamerického biskupa Andreja G. Grutku z rúk predsedu SNR Františka Miklošku prevzal Dominik Hrušovský. Dňa 30. júna 1983 mu Calumet College v Hammonde (štát Indiana, USA) udelil čestný doktorát práv. Dňa 3. januára 1996 mu minister kultúry udelil Poctu Štefana Moysesesa a Karola Kuzmányho a 31. augusta 1996 mu prezident Slovenskej republiky prepožičal Rad Ludovíta Štúra I. triedy. Čitatelia denníka Slovenská re-

publika ho zvolili 14. februára 1997 za Posla Slovenska, 14. februára 1997 ho Matica slovenská poctila Cenou Štefana Moysesesa a 14. februára 2000 ho taliansky prezident Oscar Luigi Scalfaro vyznamenal Radom práce Talianskej republiky.

Z odborných publikovaných prác Dominika Hrušovského si zvláštnu pozornosť zasluhujú najmä tieto príspevky: „Beata Maria Virgo corredepretrix et passiones atque dolores actuales Mystici Corporis Christi“ v zborníku *Maria et Ecclesia : Acta Congressus Mariologici-Mariani in civitate Lourdes anno 1958 celebrati*. (Roma 1961, zv. 9, s. 30 – 42.); „Naše kňazské spoločenstvo“ v časopise *Diakonia/Slovenský kňaz* (roč. 20, 1983, č. 1 – 2, s. 2 – 3.) a „Cirkevno-právne a pastoračné smernice pre duchovnú správu Slovákov v zahraničí“ v tom istom periodiku (*Diakonia/Slovenský kňaz*, roč. 23, 1986, č. 2 – 3, s. 95 – 113).

O jeho aktivitách sa možno dočítať v týchto prameňoch: Štefan Náhalka: *Exsul Familia Slovacorum*. Rím: Slovenské vydavateľstvo sv. Cyrila a Metoda 1962. 220 s. – František Vnuk: „O. Dominik Hrušovský.“ In: *Literárny almanach Slováka v Amerike* (Middletown, Pa.), 1969, s. 181. – Jozef M. Rydlo, *Slováci v európskom zahraničí včera a dnes*. Lausanne: Libera, 1976. 112 s. – „Pápežská bula, ktorou bol msgr. Dominik Hrušovský menovaný za biskupa pre Slovákov v zahraničí.“ In: *Diakonia/Slovenský kňaz* (Rím), r. 20, 1983, č. 1 – 2, s. 2 – 3. – [Andrej Pauliny]: „Vianočný dar Svätého Otca slovenským katolíkom: Menovanie msgr. Dominika Hrušovského za biskupa.“ In: *Slovenské hlasy z Ríma* (Rím), r. 32, 1983, č. 1, s. 2 – 3. „Biskup pre slovenských katolíkov v zahraničí.“ In: *Slovenské hlasy z Ríma* (Rím), r. 32, 1983, č. 2, s. 16 – 17. – Michal Rusnák: „Pozdravujeme nového biskupa ako novú nádej.“ In: *Slovenské hlasy z Ríma* (Rím), r. 32, 1983, č. 2, s. 17. – Jozef Tomko: „Nech je naša povďačnosť zodpovedná.“ In: *Slovenské hlasy z Ríma* (Rím), r. 32, 1983, č. 2, s. 15. – Jozef M. Rydlo: *Vydavateľské dielo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme 1963 – 1988*: Predslov Andrej G. Grutka. Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1989. CLI + 583 s.

JOZEF M. RYDLO
člen Slovenského ústavu v Ríme

Arcibiskup Dominik Hrušovský (vpravo) ako pápežský nuncius v Minsku v spoločnosti arcibiskupa-metropolitu Jána Sokola na návšteve u priateľov v Bratislave

Dominik Hrušovský (vľavo) v spoločnosti Svätého Otca Jána Pavla II., ešte ako riaditeľ Slovenského ústavu svätého Cyrila a Metoda v Ríme a biskup poverený duchovnou správou Slovákov v zahraničí

sv. Stolice. Hneď mi bolo jasné, že bude potrebné sestry dostať nejakú bližšie ku mne, lebo ony museli prechádzať po tom širokom námestí, ktoré často bolo plné opilcov. Aj ja som sa začal báť, keď som našiel na našom „paláci“ počmárané *hasiš*. Potom som sa tak trochu informoval a dozvedel som sa, že to bolo jedno zo stredísk ilegálnej distribúcie drog. Nemohol som dovoliť, aby sestry prechádzali cez to námestie každý deň štyrikrát: ráno ku mne, na obed do svojej rezidencie, poobede opäť ku mne a večer naspäť. Mali pritom aj nejaké nepríjemné stretnutia, takže sme potom urýchlene hľadali a aj sme im našli primeraný byt hneď v susednej budove podľa nunciatúry. Bol to taký istý byt ako môj, a tak tam bývali.

Kým sestry bývali na druhej strane námestia, sv. omšu som slúžieval u mňa na nunciatúre. Sestričky primerane zariadili salónik, takže to bolo slušné, skromné, ale útulné – primerané pomerom. Veď aj Pán Ježiš sa narodil v maštaľke. Potom, keď sa už sestry presťahovali na svoju stranu námestia, teda do susedov, tak som chodieval k nim celebrovať sv. omšu. To bolo praktickejšie i pokojnejšie, pretože ich byt bol celý deň pokojný, chodili tam len keď sa chceli ísť pomodliť. U mňa predsa len bol pohyb a všetko bolo také obsadené, že som nemohol mať ani Sviatosť oltáru v dome. Jednoducho nebolo kde. Sestry to však slušne a dôstojne urobili v svojom byte.

Na druhý deň hneď som si šiel pozrieť to miesto, kde nám bieloruský zahraničný úrad navrhoval zriadiť novú rezidenciu. Cestou ta mi hovorí Sergej, môj šofér, že to už ponúkali aj môjmu predchodcovi. Neskôr som sa už dozvedel, že už asi 20 vyslancov a ambasádorov bolo interpelovaných, či to nechcu. Našťastie ja som mal takú intuíciu, že som to hneď odmietol. To bolo mimo mesta, kde bola kedysi veľká lúka a okolie, to boli samé „proletárske“ byty. Niežeby som mal niečo proti proletárom, ja sám som z takej rodiny, o to nešlo. Ale okolie bolo zanedbané, zrejme úrady mu nevenovali nijakú starostlivosť. Takže som robil všetko možné, aby sme našli nejaké iné riešenie. A musím povedať, že v tomto ohľade mi bieloruské úradné miesta vychádzali v ústrety.

Neskôr, keď sa už aj niektoré realitné agentúry dozvedeli, že hľadáme byt, tak sme dostávali ponuky napravo-na-

favo, ale to nič nevyhovovalo. Podľa mňa nunciatúra má isté základné požiadavky a musí byť robená aspoň tak, aby tie najpotrebnejšie miestnosti boli pod jednou strechou. A to vyžaduje okolo 1200-1500 štvorcových metrov podlahy. Prečo? To nie je len byt pre nuncia a pár sestier, ale tam musí byť miesto pre primerane veľký salón o rozlohe aspoň 100 štvorcových metrov, kaplnka, kancelárske miestnosti, knižnica, archív, sklad atď.

Ten byt, ktorý som nakoniec aj prijal a kde nunciatúra ešte stále je a pravdepodobne aj bude, má rozlohu 510 štvorcových metrov. Nuž, nie je toho málo, ale ani dosť. Prečo nie je dosť? Pretože tam nieto kde umiestniť knižnicu, nieto kde umiestniť archív. To som potom navrhoval riešiť tak, aby sa archívne spisy uložili do veľkých železných skriň, zamknutých a umiestnených na chodbe. Chodba bola pomerne široká, miesta tam bolo dosť. Keby sa po jednej strane dali také pekné skrine, aj peknej farby a čisté, tak by to bolo všetko stačilo. Ale to som už nedostihol urobiť a neviem, či to urobil môj nástupca.

Miesta tam bolo relatívne (totiž v porovnaní s predošlou rezidenciou) dosť, aj to bolo slušne zariadené. Zariaďovala mi to jedna architektka a ona navrhovala a viedla aj opravné práce. Do budovy sa vchádzalo pekným vchodom. Bol to pôvodne starý hotel, postavený kedysi v šesťdesiatych rokoch alebo ešte predtým. Keď sme ho kúpili, bol dosť ošarpaný a značne zanedbaný. My sme tam mali celé jedno poschodie. Hore nadomnou bola turecká ambasáda, dole podomnou bolo v jednej polovici generálne riaditeľstvo firmy PHILIPS (Bieloruská odbočka). Druhú polovicu mal pôvodne nejaký slovinský obchodný ústav a potom, keď títo sa odtiaľ odsťahovali, prišli Poliaci a zriadili tam Poľský kultúrny inštitút. Na prízemí z jednej strany bolo Poľské obchodné zastupiteľstvo a Poľsky konzulát a z druhej strany bol pôvodne ukrajinský konzulát, ktorý potom prevzalo ako svoje sídlo veľvyslanectvo Slovenskej republiky.

S úradníkmi Slovenského veľvyslanectva som sa stretával dosť často, občas som ich pozýval na obed a pod. Keď som potom odchádzal z Minska, mali sme spoločný rozlúčkový obed. Inak všetko to boli ateisti.

Šéfom veľvyslanectva bol akýsi pán

Božek, osobný a veľmi dobrý priateľ ministra Kukana. Chodili sa navzájom navštevovať, spolu chodievali na prázdniny, slovom spriaznené duše. Pochádzal z Popradu. Raz sa mi tak zdôveril a s dojatým hlasom hovoril: „No viete, pán nuncius, ja som tiež z kresťanskej rodiny, kedysi som bol ministrom, ale potom som vstúpil do tejto služby a tam sme museli byť v strane...“ Ja som mu nič nezalieval, vedel som porozumieť takýmto ľuďom a nikdy som si nenárokoval byť ich sudcom.

Takto som chápal nielen laikov, ale aj kňazov v *Pacem in terris*, nakoľko sa to ľuďsky dalo. Pravda, keď už išlo o náuku, o pravdy viery, o kresťanské mravy, tam som vedel byť aj tvrdý. To je krv dogmatika. Ale ináč ja som ich chápal a mal som s nimi dobrý vzťah.

Slovenská diplomacia na Bielorusi bola spočiatku v akýchsi rozpakoch. Bolo zriadené veľvyslanectvo, ale nemali naplniť titulovaného veľvyslancu, pretože Slovenská republika tam sama nechcela poslať veľvyslancu, lebo vraj Lukašenkovi nebudú predostierať svoje listiny atď. Takže nechali rámec veľvyslanectva, ale na jeho čele nebol veľvyslanec, ani *chargé d'affaires*, ale vedúci veľvyslanectva. A „pán vedúci“ je šarža trochu vyššia než *chargé d'affaires*. Slovom tento pán vedúci chodieval ku mne občas na *haruľu* - zemiakový náky. Je to veľmi chutné jedlo, v podstate zemiaky zvlášť smažené na oleji. Ja som to prvý raz jedol v Paríži a robila to pani Matúšová, manželka slovenského emigranta, majora Matúša. A toto jedlo výborne vedela pripraviť moja sestrička kuchárka.

Rehoľné sestry konali kancelárske i domáce práce. Ako som už povedal, mal som tam tri sestry. V prvej zostave, t. j. hneď po mojom príchode do Minska, jedna sestra bola poľskej národnosti a ďalšie dve boli Bielorusky. V druhej zostave zostali dve Poľky a jedna Bieloruska. Obe Poľky pochádzali z územia, ktoré je len pár kilometrov od bielorusko-poľskej hranice. Jedna z nich varila a bola výborná kuchárka. Žili sme skutočne takým rodinným životom pod jednou strechou. Keď nám prerábali a upravovali miestnosti, tak som naliehal, aby pre každú sestru pripravili samostatnú bytovú jednotku, kde má vlastnú izbu, vlastnú sprchu a záchod a takú malú kúpeľňu. Im sa to veľmi rávalo, boli veľmi šťastné,

pretože niečo také nikde predtým nemali. Pre mňa to však bolo celkom samozrejmé. Okrem toho som im zriadil jednu izbičku navyše, kde mali svoj telefón, aby mohli telefonovať nezávisle od centrály atď.

Ďalej v tej našej budove bola pomerne široká chodba. Architektka prišla za mnou a mi hovorí, že to musí mať nejakú koncepciu. Tá koncepcia sa potom realizovala tak, že v strede bol umiestnený kríž, z jednej strany bola jedna ikona bieloruská a z druhej strany bol sv. Michal Archanjel, totiž jeden z patrónov Bieloruska. Bola to taká pekne urobená drevená plastika, ktorá mala asi 400 rokov. To sme dali pekne opraviť a výsledok bol veľmi pekný vchod. Potom ešte na stenách z jednej strany sme dali veľký obraz Sv. Otca a z druhej strany veľký obraz sv. Benedikta, sv. Cyrila a Metoda. To bolo dielo jedného bieloruského maliara, ktorý ho daroval Sv. Otcovi. Ja som ho ani neposielal do Vatikánu, ale som požiadala arcibiskupa Re, aby mohlo zostať u nás, kde potom zdobilo vstupnú sieň nunciatúry.

Tak teda vyzeral široký vstup do budovy nunciatúry. Hneď napravo bola kaplnka a vedľa nej bola prijímacia miestnosť, kde sedel náš šofér Sergej. Ďalej tam bol byt pre sekretára nunciatúry. Ten mal izbu, spálňu, samozrejme s kúpeľňou. Potom tam boli ešte ďalšie dve takéto malé miestnosti s posteľou a samostatným sociálnym zariadením a napokon bola veľká nunciata pracovňa. Do nej som zhromaždil všetky stroje a ostatné kancelárske príslušenstvo. Prečo? Pretože mi nedali sekretára a povedali mi, že možno ho nikdy ani nedostanem. Tak som si povedal: „Ja veru nebudem behať po troch izbách, pretože v jednej mám telefón, v druhej kopiku a v ďalšej čo ja viem čo“. Takto som to mal všetko v jednej izbe. Mali sme to tak pekne rozmiestnené, že to vyzeralo celkom elegantne, ale hlavne, bolo to praktické i účelné.

Ja som totiž chcel, aby to malo vzhľad a štýl, a preto som objednal kvalitný taliansky nábytok. Rýchlo nám ho dodali z Talianska a myslím si, že som urobil dobre. Keby som aj dnes mal zabudovať svoj osobný nábytok, tak to isté urobím opäť. Bolo to elegantné zariadenie nielen do kancelárie, ale aj do ostatných miestností i do kuchyne. Pravda, stálo to aj nejaké groše, lenže z Vati-

kánu mi na to ochotne dali. Ja som len poslal vyúčtovanie a prišli peniaze. A myslím si, že to bola dobrá robota. Mne však potom obmedzili výdavky na opravy a zariadenie; keby som tam bol mal ešte 20-30 tisíc dolárov k dispozícii, bol by som ešte všeličo urobil lepšie.

Potom išlo o vhodné auto. Keď som prišiel do Minska, nunciatúra mala k dispozícii malú Škodu, ktorú tam kúpil ešte môj predchodca. Jemu to stačilo a prvý rok aj mne. Ale potom som videl, že musíme mať nejaké solídnejšie auto, nie luxusné, ale pevné a spoľahlivé a najmä auto takej značky, ktorá ma dobrý servis tam v Bielorusku. Tak ja som vybral Volkswagen Passat. To nie je luxusné auto, skôr robotnícke než diplomatické, ale na tie bieloruské cesty ako stvorené. A okrem toho v Minsku samom boli dva perfektné servisy výborne zariadené. Fungovalo to ako hodinky: stačilo, keď šofér Sergej ráno zavola, že potrebuje previerku alebo nejakú opravu a opýtal sa, kedy môže prísť. Obyčajne dostal odpoveď: „Príďte o hodinu“. Prišiel o hodinu a pretože oni mali všetky technické zariadenia, vybavili ho na počkanie za také dve hodiny a auto bolo schopné na ďalšie tisíce kilometrov cestovania. Dali faktúru, Sergej sa vrátil s opraveným autom a ja som to potom vyplatil.

Bez problémov by som bol mohol mať aj drahšie auto, ale ako som sa informoval u kolegov, ktorí mali Volvo alebo Mercedes, to by bolo vyžadovalo chodiť stovky kilometrov na servis. Potom keď išlo zameniť formát, tak som kúpil druhý Volkswagen, menší, na ktorom chodili sestričky na nákupy. Takže myslím si, že po materiálnej stránke nunciatúra bola zariadená dobre.

V Minsku mi bolo treba začínať prakticky z ničoho. Aké boli prvé problémy? Samozrejme, najprv bolo treba vykonať povinné návštevy, či už spoločenské alebo diplomatické. Pomerne rýchlo po príchode do Minska som predkladal prezidentovi Lukašenkovi poverovacie listiny. To mi aj sám prezident povedal: „Vám sme urobili výnimku; prišli ste len 2. mája a už 22. mája predostierate poverovacie listiny“.

Na takúto dôležitú udalosť bolo treba dôkladne sa pripraviť. Od starého pána kardinála Swiąteka som sa dozvedel, že môj predchodca hneď pri nástupnej audiencii šiel do útoku a v svojom prejave kritizoval Bielorusko, že nemá nábo-

Poézia slovenskej katolíckej moderny sa do literárno-dejinného kontextu ťažko prebujovala. Do slovenskej literatúry síce vstúpilo od tridsiatych rokov niekoľko generačných skupín mladých talentovaných katolíckych básnikov (poväčšine kňazov), no títo však sami netvorili žiadnu oficiálnu skupinu - išlo skôr o viaceré menšie a krátkodobé pôsobiace frakcie a silné básnické individuality, ktoré spájala náboženská lyrika. Najskôr to bol teda ich vznik a až potom - ex post - ich pomenovanie katolícka moderna. Tento rozlet tvorivých síl básnikov - kňazov i niektorých laikov trval o niečo viac než jedno desaťročie. Bolo to spôsobené celosvetovým pohybom, krízami, vojenským zápolením a tiež vplyvom vnútornej politiky štátu, ktorá bola len odrazom rastúceho konfliktu v bipolárnom svete, v blokovom svete budovania sfér vplyvu.

A práve v takomto spoločensko-politickom rozpoložení štátu vystupujú z úzadia literáti veľkého kalibru - nádeje slovenskej katolíckej spisby. Napriek tomu, že ich katolícka literárna kritika "nepochopila" a brzdlili ju antimodernistické (konzervatívne) postoje, stihli sa prezentovať množstvom obdivuhodných diel, antológií, almanachov, zakladali časopisy a prezentovali sa v nich, prekladali európskych veľikánov a ich diela spirituálnej proveniencie. Takouto svojou aktivitou sa podľa terminológie po februárových kritikov značne kompromitovali (pri príležitostnej poézii sa takáto argumentácia účelovo mohla použiť). Istá časť týchto moderných spirituálnych poetov nedokázala čeliť takémuto tlaku a tak požiadali o občianstvo v iných krajinách západného sveta, ostatní sa buď utiahli na perifériu spoločenského života, alebo sa prispôbili novým požiadavkám a pravidlám.

Po rokoch násilného umlčavania, striedaného krátkymi úsekmi politických "oteplení" sa slobody väčšina týchto poetov nedožila. Tí, ktorí zostali, vydali svedectvo. Bolo to svedectvo o dobe, pohnutých časoch, ale aj o svojráznej lyrike, poetických postupoch - ako sa ukázalo, ktorých platnosť a aktuálnosť preosial evolučný čas. Predsa sa však našli i takí, ktorí nestretiac zo zreteľa svoje pôvodné ideové prístavy, tieto aktualizovali do novej doby a prinášali tak zaujímavé ukážky, v ktorých sa zračila šťastná úzkosť, strach, hnev i obavy, ale aj viera, radosť, láska, svetlo i humánne a kresťanské poslanstvo. Do dnešných dní z tejto skupinky zostal len jediný (kňaz) - Svetoslav Veigl.

Život Svetoslava Veigla bol od prvých jeho dní nasmerovaný ku kňazstvu a k poézii. Najskôr gymnaziálne, neskôr i vysokoškolské teologické i filozofické štúdiá jasne predurčili jeho teologické nazeranie na svet, ovplyvnené subjektívnou racionalistickou exogézou.

S pribúdajúcimi rokmi života i štúdiá sa Ferdinand (Svetoslav) Veigl empiricky intenzívne obohacoval, čo sa odrazilo hlavne v jeho životných postojoch a v literárnej tvorbe. So svojou úlohou básnika - kňaza sa natiaľ zžil, že šírenie duchovných tém a motívov v básňach sa stalo jeho celoživotným poslaním.

Prvé básnické pokusy - po Dilongových korektúrach - mu vychádzajú v študentských, rehoľných, regionálnych periodikách, almanachoch, kalendároch a ročenkách. Po tomto dilongovskom literárnom školení sa myšlienkovy čiastočne ujednotil v nazeraní na svet a vydal debutovú knižku svojej poézie - Cestami vetrov. Už tu sa predstavil spirituálne a zároveň i národne ladenou poéziou, odľahčenou

JOZEF BRUNCLÍK

Prameň živej vody v diele Svetoslava Veigla

hlavne českým poetizmom a symbolistickými prvkami. Veľmi aktuálne reagoval na problémy doby, hlavne z pohľadu ľudského vnútra. Práve v tomto debute naznačil, že deklamatívnosť si nájde v jeho poézii v určitých momentoch svoje nezastupiteľné miesto. Pohľady do ľudského vnútra sa odrážajú hlavne v spomínanej tematickej rovine a vo vytyčovaní motívov - očí, ruže, hviezd, cesty, otca, matky..., ktoré sa prakticky tiahnu jeho celým raným (do r. 1948) obdobím.

V druhej zbierke, v ktorej sa rozhodol uskutočniť výstup na horu Tábor, sa tematicky priblížil k svojej debute. Bola to poézia františkánsky úprimná, vyjadrená najúčinnejším básnickým výrazom - modlitbou. Následne básnik prekonal vývin od symbolizmu cez poetizmus až po surrealizmus a akoby čiastočne zmenil tematické, poetologické i výrazové prostriedky. V jeho básňach a pomaly sa začala do jeho poézie dostávať žena, resp. láska lyrického subjektu k žene. Sám básnik ju pravdepodobne v tom čase ešte nevedel menom oslovit', a tak ju rozvíjal v nasledujúcich knižkách. Možno povedať, že zostala takto zakotvená v jeho celoživotnej vývinovej línii, i keď ju neskôr sám konkretizoval a literárna kritika a história zasa mystifikovala. Najskôr bola pre neho takáto láska (takáto žena) iba kvetom na troskách, následne prerástla v možnú lásku-smrť a nakoniec bola len tichým volaním z diaľky.

Veigl sa však rozhodol svätit' poézie nový deň, a tak v jeho poézii vystupuje na povrch nová tematika - kláštorné zátišie. Knižku takejto orientácie sa mu už nepodarilo vydať, nakoľko sa zmenilo spoločensko-politické ovzdušie a Pieseň v samotách zostali po recenzných príspevkoch v dobových periodikách dodnes iba v rukopisnej forme.

Po niekoľkoročnom nedobrovoľnom publikačnom mlčaní básnika preberá z tvorivej pasivity násilná smrť J. F. Kennedyho a v čase nástupu socializmu s ľudskou tvárou vydáva knižku Mesto na návrší. Zbierka má humanistický a pacifistický tón a prináša inováčné postupy do Veiglovej poetiky. V popredí básnikových zobrazení stojí mesto, rozvoj civilizácie a techniky, ale aj apel z hrozby násilia a záhuby.

Po Veiglovom spontánnom "výkriku" sa v normalizačnom čase musel knižne znova nedobrovoľne na dvadsať rokov odmlčať. No nie však časopisecky. Tam naďalej - i keď ojedinele, ale predsa - profiloval svoju náboženskú i duchovnú poéziu. Podstata výpovede stála v týchto básňach na silných slovach, a tak forma básni hrala až druhú úlohu.

Akési vyrovnávanie na línii téma - forma vidieť už z prvého výberu básni S. Veigla. Pred ružou stojím nemý, s príklonom k forme a v nových veršoch zasa k obsahu. Knižka však vyšla na sklonku totalitnej spoločnosti. Zostavovatelia však vynechali poéziu kresťanského kontextu, čo si Veigl vyriešil samostatným výberom básní takéhoto ladenia (Jemu jedinému).

Svetoslav Veigl je hrdý na celú svoju básnickú tvorbu, no najviac si však cení zbierku básní, vydanú v slobode. Tu sa už naplno poddal vo svojom úsilí o hľadanie svetla, od záhadných dvier ľudskej duše objavil zlatý kľúč.

V nasledujúcich zbierkach sa Veiglo preskupovanie v rovine obsah - forma skončilo absolútnym uplatňovaním rondelových variácií. Potvrdilo sa to v zbierkach Bardejov a Rodinné

žit' pero ani po takomto uzatvorení procese jeho literárnej tvorby. Prostredníctvom Svetelného periskopu sa možno zoznámiť s doposiaľ nepublikovanými básňami zo šesťdesiatych

rondely, kde básnik vybehol na bežeckú trať s rondelovým chomútom, čo mu ale zjavne nebránilo dosiahnuť vynikajúce výsledky. Oddával sa umeniu básnenia ako samotnej liturgii, k čomu ho pritiaho hľadanie svetla cez ľudskú spiritualitu. Novú tému rodiny plne zaradil do harmonizujúcich intencií svojej poézie, ktorú neskôr vystriedal motív sestry smrti. Nestor slovenskej duchovnej poézie tak následne klopal a volal na brány večnosti s istým odhodlaním a skromnosťou zároveň.

Nebývalo hlasno a s pocitom krivdy občana pozdvihol hlas proti zneužívaniu moci, mamónárstvu a hedonistickému "carpe diem" v zbierke básni Doma pod oknami, kde si na pomoc volá kráľa Artuša, privolaného v rokoch úzkosti a napätia Valentínom Beniakovom.

Oslavná téma, absolútne spirituálna, s mnohými atribútmi Boha je výsledkom básnikovho zámerného a teda i príležitostného zamerania zvečniť úsek dejín, na konci ktorého si ľudstvo pripomínalo dvojtisícové výročie príchodu Ježiša Krista. Tu využíva formu opäť ako prostriedok a nástroj deklamativnosti a efektu, veď celá najnovšia zbierka Plnosť času má oslavný charakter.

Miléniovú tematiku vystriedal ďalší výber jeho celoživotnej tvorby Nerušte túto ružu. No básnik sa rozhodol neodlo-

Svetoslav Veigl odchádza z prezentácie vydania svojho súborného diela vo františkánskom kostole v Bratislave. Snímka: Teodor Krížka

Ad: Pár poznámok ku knihe

V Kultúre číslo 9/2006 na str. 8 sme priniesli rozsiahlu recenziu knihy Profesor Kolakovič: Božie podzemie od doc. Františka Vnuka, prevzatú z časopisu Most. Cieľom recenzie nebolo znevážiť prácu charizmatického kňaza. Naopak, recenzia chcela prispieť k vedeckému poznaniu jeho diela bez emócií. Kto si pozorne a nezaujatú túto recenziu prečítal, chápe, že práve o toto autorovi recenzie a nakoniec aj redakcii išlo. Veď pred rokmi sme už priniesli inú celostrano-

Ako jeden z „učeníkov“ profesora Kolakoviča považujem za svoju povinnosť ozvať sa na článok, ktorý vyšiel v periodiku Kultúra pod titulom Pár poznámok ku knihe. Moje vyjadrenia neplýnu zo štúdiá rozličných materiálov na tému profesor Kolakovič, ale z osobných zážitkov, čiže sú mojím bezprostredným svedectvom.

Touto poznámkou nemám záu-

jem, resp. úmysel polemicky vyvracať rad-radom vyjadrenia prof. Vnuka, takže v prípade, že on sa bude k téme vracat', ja už nebudem na jeho vyjadrenia reagovať. Ako kresťan - a tým skôr ako kňaz - nechcem nikomu ubližovať, a preto radšej pomlčím k téme, než nejakým podporovať eskaláciu negatívnych a kritických vyjadrení. Za najstručnejšie, ale výstižné hodnotenie pro-

rokov a s aktuálnou príležitostnou poéziou. V tomto sa však prezentácia jeho knižnej tvorby zďaleka nekončí - na svete je súborné (nie torzovité ako to bývalo doteraz) vydanie jeho celoživotnej tvorby.

Rozhodne tu treba vyjadriť obdiv a zároveň aj tvrdenie, že (rehabilitovaná) poézia Svetoslava Veigla mala a vždy bude mať čestné miesto v kruhu slovenskej literatúry a ak ju nestihne podobný osud ako tú spred dvadsiatich a štyridsiatich rokov, určite bude vzácnym klenotom i pre ďalšie generácie.

VLADIMÍR JUKL

REDAKCIA

fesora Kolakoviča považujem slová Dr. S. Krčméryho, ako ich prevzal prof. Vnuk do záveru svojho článku: „Kolakovič bol (je) významnou, až legendárnou kresťanskou osobnosťou na Slovensku v r. 1943-46... prorocký a charizmatik animátor širokého obrodného hnutia Cirkvi, hlavne laického apoštolátu“ na Slovensku.

VLADIMÍR JUKL

- Pán Križka, v spomienkach na detstvo spomínate, že už ako dvanásťročný ste sa túlili po horách a dokonca aj v zime ste spávali v hlbokých lesoch Slovenského raja. Je mi nepochopiteľné, ako sa s vašimi túlavými ešte detskými topánkami vyrovnali vaši rodičia?

TEODOR KRIŽKA: - Pre niekoho to bolo túlanie, pre mňa vstupovanie do chrámu. Neučili ma láske k prírode, jednoducho vo mne je a odjakživa bola. Nevieť som vysvetliť. Stačilo, aby ma mama raz maličkého priviedla do lesa, a ja som užasol. Ohúrilo ma všetko, farby, zvuky, vône. Ale nielen tá zmyslami postrehnutelná kráska. Pociť som volanie možno podobné na to, ktoré na jeseň odlepí divé husi od zeme a vynesie ich do výšok, aby putovali stovky kilometrov na svoje zimoviská a v predjarí ich opäť vráti k jazerám, kde zahniezdia. Rodičia sa o mňa samozrejme báli a aj mi moje potulky spočiatku zakazovali, kým nepochopili, že sa srdcu nedá zakázať tlať a pľúcam dýchať. V krátkom dubčekovskom období bol na dva roky obnovený skauting a ja som mal šťastie, že som úplne podľa knihy Jaroslava Foglara Chlapci od Bobrej rieky jedného dňa stretol na ulici mladého opáleného muža v skautskej rovnošate, ktorý na otázku, kto je, iba na mňa kývol rukou. Šli sme v Košiciach liezť po neďalekej skale. Na vrchole sa predstavil: „Ja som Calex! Vodca 1. skautského oddielu...“ Odtvdy som chodil do skautskej klubovne na Rastislavovej ulici medzi podobných chlapcov ako ja. No a po zložení nováčikovských skúšok som zložil skautský sľub. Skauting, to bola škola života cez lásku k prírode. Keď po okupácii skauting zakázali, ešte rok sa časopisu ABC podarilo predĺžiť túto nádhernú výchovnú metódu pre deti a mládež celoročnou celoštátnou poznávacou hrou Tajomstvo oranžovej pagody pod vedením jedinečného redaktora Jana Túmu, ktorú som vyhral. Ale keď sa aj ABC „znormalizovalo“, nezostalo mi iné, ako pokračovať vo svojej láske k prírode na vlastnú päsť. Najskôr som navštevoval rozličné trampské osady. Ale život trampov ma dlho nenaplnil. Nechal som sa viesť učením amerického spisovateľa Ernesta Thompsona Setona, ktorý pred sto rokmi kúpil kus divjej prírody a ako prvý na svete sa pokúsil cez ideál čistoty a lásky k prírode ukázať vo svojom hnutí Woodcraft (Liga lesnej múdrosti) mládeži hlbší zmysel života. Ale keď som pod vplyvom Sládkovičovho Detvana po prvý raz siahol po dejinách môjho vlastného národa a po spôsobe života dávných Slovákov, pochopil som, že rovnaká čistota ako u domorodých amerických Indiánov naplnila aj existenciu našich predkov. Objavil som rovnakú romantiku v našom ľudovom kroji a zvykoch. Keď som potom pred prvou cestou na Poľanu vošiel v Detve do krčmy na malinovku a počul nádherný spev miestnych chlapov, zostal som fascinovaný národnou kultúrou. Odtvdy chodím každý rok na Poľanu stráviť aspoň jednu noc pod holým ne-

kov budem študentom moskovského Literárneho inštitútu a že ruská kultúra a ruský jazyk nemajú nič spoločné s týmto nášim.

Ale cesta k viere nesúvisela s okupáciou našej vlasti. K viere som sa posúval krok za krokom, akoby som prešiel kultúrnymi dejinami ľudstva. Na počiatku som objavil to „čosi“ transcendentné, nadmyslové v prírode. O tom som už vravel. Ako predkresťanský človek som úplne prirodzene a spontánne cítil, ba vedel, že vo všetkom naokolo voľačo žije a že sa dokonca s nami rozpráva. Cítil som to v organickej, ale aj anorganickej prírode, v stromoch, vtáčkoch, zvieratách, v kameni, vode, oblakoch. Ticho a súlad duše a lesa, ktorý poznáte, keď sa oslobodíte od falošných civilizačných nánosov, mi odhalili podobne ako dávnomu človeku, že čosi duchovné je aj v ohni. Indiáni to „čosi“ nazývali Veľký Duch. Keď som potom v mene celého ročníka na vysokej škole skladal zápočet z ústnej ľudovej tvorby, rozprával som aj o týchto osobných objavoch. Paradoxne, práve v Moskve na prednáškach hneď v prvom semestri som v osobe učiteľa Konstantina Kedrova, ktorého

ho náboženského života. Veď už iba obraz, ako za zavretými dverami sakristie v kostole, na ktorý bolo nasmerovaných z vysokých múrov oproti niekoľko kamier, prijíma krst moslim a ako potom kľučí s obrovskou sviecou pred oltárom a pristupuje k sv. prijímaniu, si dnešný bežný veriaci po obnovení náboženskej slobody asi ani nevie predstaviť. Hneď po prvom návrate domov som spoznal muža svätého života - tajného jezuitu Michala Fedora, ktorý ma ďalej formoval. Ale o tom by sme museli uskutočniť pravdepodobne ďalší rozhovor, lebo s pátrom Fedorom som prežil úžasné chvíle, ktoré v mnohom ovplyvnili môj život. Stačí azda iba spomenúť, že ma na každú cestu späť do školy „vybavoval“ dvoma kufami Svätého písma v ruštine, ktoré som pašoval cez hranice pre duchovne hladných ruských intelektuálov. Nikdy som nepociťoval strach, až sa tomu z odstupu dnes sám čudujem. Práve som veril, že dlane kľáza priložené na hlavu a spoločná modlitba na stanici pred nástupom do rýchlika sú dostatočnou zárukou, že sa Bibliám a ani mne nič nemôže stať. Páter Michal Fedor, žiaľ, už nežije. Odpočíva v

to duchovná a intelektuálna námaha na sebe. Je to aktívny duchovný a ak chcete, religiózny život v chráme, ktorý nie je vybudovaný z kameňa, ale z iného stavebného materiálu - slova. Aj keď sa niekedy básne podobá na málo zrozumiteľný bľabot ľudského batofaťa, som presvedčený, že Boh veľmi-veľmi rozumie tomuto čudnému jazyku, lebo umelecké slovo nie je nositeľom iba informatívneho obsahu, ale najmä čohosi hlbšieho, podstatnejšieho, toho, čo je schopná uniesť iba emócia - akejsi náhlejšie syntézy. Akoby v jazyku, či za jazykom, respektíve v medzipriestore jazyka bol ukrytý iný jazyk, omnoho presnejší a významnejší (významovejší), akési esperanto obsiahnuté v každom z ľudských jazykov. Ak sa pýtame, ktorým jazykom hovorí Boh, mám pocit, že to je práve onen za-jazyk, a preto pri rozhovore s Bohom nepotrebujeme tlmočníka. Stačí, ak do svojich slov, vyslovených, či len myšlených, vložíme autentickú, pravdivú emóciu, ktorú nefragmentujeme, ale podávame čo možno najviac totálne, a sme naladení na tú správnu vlnovú dĺžku. To je jazyk krásy, poézie, meditácie. Modlitba, básne, obraz, hudba sú nárečiami lásky k Bohu. Každý ich nosí v sebe nekonečné množstvá, ibaže nie každý ich vie v sebe objaviť. Keby som išiel ďalej, povedal by som, že tieto javy sú znaky Boha, iskiery z Neho ako šupiny na rybe. Čím viac sa dotýkajú Boha, tým sú schopné obsiahnuť v jednoduchosti väčšiu plnosť, tým viac sú autentickéjšie, zbavené ľudských obmedzení, sebalásky, pýchy atď. Karol Strmeň vravel, že básne je vtelením slova do znaku. To je asi najpresnejšie definovanie básne ako slovesného útvaru. Znak, symbol, totem, ku ktorým sa bližšie mýtus a rozprávka, sú syntézou, v ktorých nebyva podstatná utilitárne popisná vernosť realite, ale vernosť pravde, teda realite vyššieho poriadku. Ak poviem, že definovaním básne je básne sama, asi budem najbližšie k pomenovaniu, čo je poézia.

- Ako vznikajú vaše básne?

TEODOR KRIŽKA: - Asi by som nebol dosť zdvorilý, keby som na túto otázku odpovedal, neviem. Ale čo robiť, naozaj neviem nič o mechanizme vzniku básne, hoci básni dlhších či kratších som už napísal neúrekom. Viem iba, že prídu znenadájkou, neraz uprostred inej naliehavej práce. Vyjdú zo mňa ako práve porodené dieťa, celé a úplné, bez možnosti korekcie. Isteže, i ony vo mne dozrievajú dlhý čas ako v materinskom lone nový život. Často sa na nich poskladali zdanlivo nesúvisiace zážitky, ktoré kvasili a dozrievali niekde v podvedomi na hotový tvar. Voľakedy sa mi stávalo, že sa mi básne dokonca v spánku prisnila. Napr. raz som šiel vo sne po ulici sám za sebou a ponad plece samému sebe som z papiera prečítal básne. Keď som sa zobudil, bol som pohodlný okamžite text zapísať, a básne sa o chvíľu z pamäti vytratili, hoci som si bol istý, že takýto silný zážitok nemôžem zabudnúť. Samozrejme, na básne ako na akúkoľvek tvorivú činnosť treba byť pripravený. Nielenže treba ovládať technické súvislosti remesla, ale treba mať v srdci bohatstvo emócií a v hlave čo najviac vedomostí, aby si tá sila, ktorá v človeku komponuje básne, mala z čoho vyberať. Ja som len ceruzka, ktorá text zapisuje, sklenený hranol, v ktorom sa neláme svetlo, ale cit na verše. Vojtech Mihálik, naozaj veľký majster, sa už v mojich začiatkoch neraz čudoval: „Vy radšej napíšete dve nové básne, ako by ste mali jednu opraviť.“ Ale bolo to naozaj tak: ak som mal následne studenou cestou, racionálne zasiahnuť do verša, už nikdy som so záslahom nevedel byť spokojný, každý zásah pre mňa z básne trčal ako vylomené rebro.

- Zdanlivo paradoxné názvy vašich básnických kníh majú isto svoj význam...

TEODOR KRIŽKA: - No áno. Samoučelnosť je mi úplne cudzia. Debutoval som knihou Zaklínanie jari. Keby som debutoval dnes, volala by sa možno Modlitba za jar alebo podobne. Začiatkom osemdesiatych rokov to však neprípadovalo do úvahy. Veď už aj tak z knihy musela vypadnúť napr. básne Gavrilo rezbár, ktorú som venoval pánu Čepišákov, rezbárovi krucifixov. Mohol som ju zaradiť až do tretej knihy Slnecná noc, mesačný deň. V názve tejto knihy sa skrýva prevrátenosť hodnotového systému, ktorý nás obklopoval. Dodnes hovoríme napr. o stredoveku, že je „temný“ a mnohí ani netu-

Môj raj má tri poschodia

Zhovárime sa s básnikom Teodorom Križkom

8. marca 2006 zavítal medzi pracovníkov Považskej knižnice v Považskej Bystrici a jej čitateľov básnik, prekladateľ, publicista, šéfredaktor časopisu Kultúra, dvojtýždenníka závislého od etiky, Teodor Križka (8. 6. 1956 v Košiciach). Na úvod si jeho verše prítomní vypočuli v bravúrnem podaní skúsenej recitátorky Hildy Michalíkovej, ktorá dokonca primála celú salu k zborevej recitácii modlitby básnika s krásou v závere jeho Snežnej omše. A potom sa rozohorela otvorená debata s básnikom. Padali otázky o ňom, o jeho tvorbe, o práci,

o spoločnosti, o viere. Odznelo mnoho originálnych myšlienok, ktoré určite rezonujú v každom, kto bol v ten deň prítomný na tomto jedinečnom literárnom podujatí v roku básnikovho jubilea - päťdesiatky. Keďže som sama mala neopakovateľný zážitok a zdá sa mi, že by bola škoda, keby všetko vyslovené nebolo zaznamenané, nedá mi, aby som nepoložila Teodorovi Križkovi niekoľko otázok. A keďže tento rozhovor nemožno Literárny týždenník, kam som ho ponúkla, uverejniť celý, prinášame ho v neskrátenej podobe.

bom. Zvyčajne je to v polovici augusta, keď oblohu brázdí dážď meteoritov vylietajúcich zo súhvezdia Perseid.

- Mali ste pochopenie k prípadným podobným dobrodružným, azda aj nebezpečným, záľubám ako rodič pri vlastných deťoch?

TEODOR KRIŽKA: - Akože by nie: Len čo ma môj syn Timotej vládla nasledovať, brával som ho so sebou na všetky miesta, ktoré som kedy pre seba v horách objavil a usiloval som sa mu odovzdať svoju skúsenosť. Potom sa sám prihlásil do skautského oddielu u bratislavských saleziánov. Ale dnešná mládež má aj iné, väčšie lákadlá - počítače, a tak svoj čas na rozdiel odo mňa syn začal deliť medzi dve lásky. Možno aj preto cit, ktorý nesporne zdedil, netransponuje na písaciu, ale fotografický papier a ako študent umeleckej kamery na Filmovej fakulte VŠMU chce to „svoje“ poslanstvo odovzdávať na filmovom plátne.

- Nevieť, či je to len zhoda náhod, ale vaše odvážne prechádzky nedotknutou prírodou a tiež iste traumatizujúce zážitky dvanásťročného chlapca pri obsadení našej vlasti cudzou armádou nejakým zvláštnym spôsobom akoby predurčovali vaše nasledovanie Krista - takým iným, neopakovateľným a jedinečným spôsobom. Kto do vás zasťepil lásku k Božím pravdám, viedol vás k láske k prírode aj k rodnej hrude?

TEODOR KRIŽKA: - Okupácia bola pre mňa desivý zážitok, to je pravda. Z okna nášho bytu bolo vidno až na východný horizont, z ktorého sa po niekoľkokilometrovej asfalte hrmuli v auguste 1968 do Košíc tanky. Mama mi ráno so slzami v očiach oznámila, že bude vojna. Vo mne vzbĺkla nenávisť a spolu s kamarátom som si po prvý raz na košeľu pripol - podotýkam - slovenskú trikolóru. Verte či nie, už vtedy som vedel rozlíšiť poradie farieb na slovenskej trikolóre od poradia na tej federálnej. Malo to však aj zlé dôsledky, lebo zo vzdoru som sa odmietal učiť ruštinu, netušiac, že o sedem ro-

prednášky neraz stenografovali príslušníci tajnej polície, našiel potvrdenie svojej životnej a duchovnej skúsenosti. A skutočne som mu rozumel, keď hneď po vstupe do posluchárne povedal ako prvú túto vetu: „Ak ma chcete pochopiť, prosím vás, zabudnite na všetko, čo ste sa doteraz učili. Lebo všetko je inak.“

No k aktívnej kresťanskej viere a k stožtožnosti osobného vzťahu k Bohu s Cirkvou prišlo o máličko neskôr. A stalo sa to takto: v roztopašnej chvíli som rovno do písacieho stroja napísal básne pohrávajúc sa s úctou k Bohu a hneď som ju aj vložil do obálky a poslal básnikovi Vojtechovi Mihálikovi na uverejnenie v Novom slove mladých. No len čo som obálku vhodil do poštovej schránky, zaľahla ma taká úzkosť, akú som nikdy nepoznal a akú som si ani nevedel vysvetliť inak ako skúšku, ako test. Cítil som, že nebudaj zomriem, ak neofutujem svoj skutok. Padol som v izbe na internáte na kolena a so slzami v očiach som sa prvý raz v živote dobrovoľne a spontánne modlil otečenáš. To, čo sa udialo vtedy a potom, považujem dodnes za zázrak. Celá duša sa mi prasto rozsvietila. A nielen duša, ale i rozum. V okamihu som jasne vedel, čo som dovtedy iba nesmel a tak trochu chaoticky tušil. A na tento zázrak sa každú chvíľu nabaľovali ďalšie a ďalšie. Odrazu som počas prechádzky mestom stál pred kostolom sv. Eudovíta bez toho, aby som čo len tušil, že v Moskve je činný katolícky kostol. Kto vie, tento chrám dodnes stojí na Malej Lujbanke začínajúcej za chrbtom obrovskej sochy Dzeržinského, hneď vedľa jednej z najstrašnejších komunistických väzní a centrálne KGB. Odtvdy som každú nedeľu pravidelne o desiatej stál medzi niekoľkými babičkami poľského či litovského pôvodu na svätej omši slávanej po latinsky staručkým Poliakom o. Stanislavom. A nielen to, priviedol som neskôr aj svojho spolužiaka-moslimu, dagestanského básnika Bahautdina Kazijeva, ktorý po mojom obrátení konvertoval ku katolicizmu a ktorému som sa stal krstným otcom. Ťažko opísať živú mystiku náš-

spoločnom hrobe s iným jezuitom Michalom Lackom na košickej Rozálii. No podobný pocit, akoby z tých dávných čias, som mal nedávno, keď pred Vianocami po mojom literárnom večeri v kaviarni Veritas otec Jozef Tóth, jedinečný básnik a Fedorov priateľ, mi v tichosti na rozľúčku podobným spôsobom požeňal.

- Kedy ste v sebe objavili vzťah k písaniu básnickému slovu?

TEODOR KRIŽKA: - Ako som postupne dospieval od intuitívneho poznávania Boha v prírode a v sebe k vedomému a organizovanému náboženskému životu, tak som od žitej poézie postupne dospieval k poézii ako druhu umenia. „Konverziu“ k básni majú na svedomí city, ktoré ma zaplavili ako stredoškolačka k úžasnej triednej profesorky, ktorá ma za mladice city nikdy neponížila, naopak, úspešne ich usmeryovala k tvorbe, keď mi podala prvé knihy skutočnej poézie, a tá sa pre mňa na rozdiel od čítaných politických agitiek, ktoré som nenávidel, stala kľúčom k dverám od trinástej komnaty. Pochopil som, že poézia je spôsob, ako vysloviť nevysloviteľné, ako transponovať do písanej reči básne videnú srdcom. No a keď mi Vojtech Mihálik začal publikovať prvé básne, bolo rozhodnuté: poézia sa stala zmyslom môjho života.

- Ako by ste charakterizovali umeleckú tvorbu?

TEODOR KRIŽKA: - S trochu nadsádzky zvyknem hovoriť, že tvorba je najkrajšia forma egoizmu. A nielen tvorba, všetko pozitívne: láska, viera, nádej, altruizmus, solidarita, všetko. Lásku, dobrom, krásou najskôr obohacujeme seba, aj keď primárne sú nasmerované k iným jednotlivcom či skupinám. Dávajúc iným, dávame sebe, lebo sa stávame šťastnejšími, bohatšími, plnšími, plhodnotnejšími z hľadiska zmyslu života. Tvorba, ten vnútorný pravdivý a slobodný rozhovor sám s Bohom a so sebou, ten spôsob efektívneho kladenia otázok a hľadania odpovedí na ontologické otázky, je pros-

šia, v akej temnote je až po uši tento „osvietený“ novovek. Ideológia novodobých zločinných trikov radi spomínajú stredoveké hony na čarodejnice, aby bagatelizovali milióny popravené, týrané, vyhnané, či diskriminované len počas niekoľkých posledných generácií. Vieru a nádej som postavil do názvu zbierky básní Pokojná v nepokoji, ktorá je pomenovaná podľa rovnomenného venca sonetov. Ak niekto nerozumie, tak dešifrujem: pokojná báseň v nepokoji času. Ako motto som si k tomu pozval citát z Hviezdoslavovho Kaina „a od tých čias (od biblickej bratovraždy - pozn. T. K.) sa vo dva prúdy rozlín ľudstvo / pretekajúce zeme okršlek“. Sám pre seba umenie definujem podľa tohto kľúča, podľa kultúry

smrti a kultúry života na kainovské a ábelovské umenie. To sú tie dva prúdy, ktoré sa lejú našou civilizáciou. Žiaľ, ten kainovský v súčasnosti akoby prevažoval. Ľuďom sa páči škaredosť, ba i ohavnosť, ktorou vraždia svoju vlastnú dušu, kým ábelovsky čistá krása je akoby hlas volajúceho na púšti. Názov ďalšej knihy Večernica Ranná hviezda som nosil v sebe už od polovice osemdesiatych rokov. Je v ňom ukrytých niekoľko významov. Večernica, t. j. Venuša je symbol vonkajšej ženskej dokonalosti, kým Ranná hviezda je jedno z mien Božej Matky. Teda jeden z významov je oblúk vyklenutý od pohanstva ku kresťanstvu. Iný možný výklad je oblúk usinania i prebúdzania sa s Máriou, ktorá je orientačnou hviezdou pre človeka

putujúceho chaotickým morom času. A názov poslednej vydanej knihy Smädná voda? Vyjadrujem v ňom podstatu viery a lásky, ale i umeleckej tvorby, ktorá je smädná po napájaní iných, jej podstatu tvorí potreba rozdávať sa, utišovať svoj vlastný smäd tak, že uhasí smäd tým, ktorí žijú. Na pracovnom stole mám ešte rukopisy Žit' o tebe (teda žit' nie z chleba, ale z lásky) ako aj Skorocely, čo je trojkykľie deväťdesiatich deviatich plus jeden sonet, ktoré som si prikladal na rany v čase úzkosti zo spoločenského a politického vývoja deväťdesiatych rokov. Mám i rukopis zostavený z ľúbostnej lyriky Bozk slzou a knihu Rosa z pavučín. V posledných rokoch som písal básne, ktoré zastrešujem trošku dlhším názvom Lotor po

pravici alebo Jedna ovca zo sta, čím chcem zaradiť seba, ale i veriaceho človeka vôbec na stranu kajúceho lotra z Golgoty, resp. mámotratného syna, zblúdenú ovcu, ktorú Boh-pastier hľadá opustiac stádo deväťdesiatich deviatich nezablúdených oviec. Práve som dokončil aj knihu autobiografických esejí Srdce Sisyfos, čo je opäť niečo o neúnavnej práci lásky na človeku. No a o láske bude i moja zamýšľaná zbierka básní Milovanie s Danae, kde láska bude nádherná, aj keď tak trochu danajský dar, lebo zvyčajne milujúceho tisícokorako poviazajú.

- *Ktorý z našich básnikov vám je najkým spôsobom blízky a prečo?*

TEODOR KRÍŽKA: - To by bol veru dlhý rad mien a zdôvodnení, ktorý by začal Proglasom, ak hovoríme o slovenských literárnych dielach a Knihou Jób, Knihou múdrosti, Žalmami či Piesňou piesní, ak by sme mali na zreteli svetovú literatúru. Milujem Jána Hollého, Janka Kráľa, Sládkoviča, ale aj Michala M. Hodžu, v ktorého diele Matora som pre seba našiel pasáže krásne až k slzám, Ivana Kraska, Emila B. Lukáča, ale i voľačo z Jána Smreka, no a prirodzene Janka Silana, Rudolfa Dilonga, Paľa Ušáka Olivu, Valentína Beniaka (akože inak!), Karola Strmeňa, Veiglovu Lásku smrť, Milana Rúfusa, no čítam si i Viliama Turčányho, Váka, Mihálíka, Novomeského, Jána Stacha, Ondruša, Jána Švantnera, Michala Chudu, ba i mladých básnikov, napr. Petra Farkaša Žišku alebo hoci mladučku Katarínu Džunkovú. S veľkou úctou čítam básne mons. Jozefa Tótha, ktoré sú svojou múdrosťou a aj formálnou vytríbenosťou hotovým pokladom. Hovorievam, Slovensko je básnická veľmoc. Škoda, že o tom neraz samo nevie alebo nechce vedieť.

Ale milujem i českých básnikov, Nerudu, Máchu, Vrchlického... Hlaváčka, Wolkra, Ortena... výberovo Seiferta, Nezvala, Holana, Halasa, Zábranu..., no najmä Jana Zahradníčka, ale i Jakuba Demla, Václava Renča, Bohuslava Reynka, osobitne Jana Skácela. A ďalej už nechodíme, lebo aj keď sa mi z odstupom knižnica milovaných kníh už tak nerozrástá, výpočet obľúbených autorov by bol omnoho-omnoho obsiahlejší.

- *Od roku 1998 ste začali vydávať týždenník Závislý od etiky Kultúra - čo tomu dalo impulz?*

TEODOR KRÍŽKA: - Už som o tom v Kultúre písal, no ale opakovanie je matka múdrosti. Už v osemdesiatych rokoch na fare Janka Magu v Kežmarku, kam ma priviedol páter Fedor, som čítal rukopisy kníh profesora Laca Hanusa, ktorý bol v Innsbrucku žiakom filozofa Romana Guardiniho a napísal doslova evanjelium slovenskej kultúry Rozprava o kultúrnosti. Hanus bol istý čas i redaktorom svätovojtešskej revue Kultúra, ktorá vychádzala od roku 1926 do roku 1944. Keď som po prvý raz navštívil Laca Hanusa v Ružomberku, vo dverách mi namiesto pozdravu povedal: „Už nemám strach o slovenskú kultúru“. Laco Hanus zomrel, ale túto jeho vetu som pocítil ako závet. Keď sme spolu s neobhým pánom hercom Gustávom Valachom a Júliusom Binderom jedného večera roku 1997 odchádzali z audiencie u kardinála Jána Chryzostoma Korca, cestou som vyslovil potrebu obnoviť Kultúru ako časopis slovenskej inteligencie, ktorá sa musí učiť vážne zamýšľať nad tým, čo je národ a národná pamäť, že jej chrbtovou kosťou je kresťanstvo a že tento slovenský ľud nie je národom multimiliardárov, ale potomkom ľudí práce, teda že pálcivou otázkou národného života je otázka sociálna. Vďaka Bohu, Kultúra vznikla a hoci s ťažkosťami, no žije už deviaty rok a za ten čas priniesla hodnotné články, ktoré by v knižnom vydaní predstavovali vari knižnicu so stovkou dvestostranových publikácií. Kým v začiatkoch sa na stranách Kultúry vyjadrovala väčšinou staršia a stredná generácia, ktorá ešte vedela, čo to znamená predkomunistické Slovensko, teraz sa čoraz častejšie zapájajú do formovania obsahu časopisu nádejní mladí ľudia, ktorí by mohli byť slávy

toho Slovenska budúceho.

- *Čím to je, že „mocná smotánka“ uniká pred každým náznamom opravdivé čestnosti, zásadovosti, pravdivosti, skrátka vrúcna láska k Bohu, kresťanstvu a vlastnému národu ju neoslovuje?*

TEODOR KRÍŽKA: - Nič nové pod slnkom. Nebolo to tak už za Kristových čias? Aký smutný odišiel nádejný aspirant na Učiteľovho žiaka, keď sa dozvedel, že ho má nasledovať, no najskôr má rozdať svoj majetok. Alebo si spomeňte na biblický „vďovčin groš“. Vari sto korún pomoci od starúčkej dôchodkyne nie je percentuálne hodnotnejšie ako milión z peňaženky miliardára? Existujú ľudia, ktorí by mohli Kultúru vydávať z mesačného vreckového ich detí a radi sa dokonca chvália v miestnostiach preverených na odpočívacie zariadenia, že Kultúru s pasiou prečítajú celú, ale pokojne sa dívajú na to, ako sa redakcia trápi s vyrovnávaním ekonomickej straty. Čím žijú ľudia zohatnuví v posledných dvoch desaťročiach? Kultúrou určite nie, ak pravda za kultúru nepovažujeme stávanie neesteticky honosných vil s bazénmi a letovanie v najdrahších destináciách ďaleko od vlasti. O to viac treba vzdať hold tým, ktorí nepodľahli pseudohodnotovému tlaku, aký na spoločnosť vyvíjajú elektronické médiá a bulvár a s námahou študujú a pracujú za malú odmenu na hodnotách, ktoré prekonajú život generácií.

- *Na stretnutí s čitateľmi Považskej knižnice ste okrem iného spomínali, že veríte v kinetiku slova, ak je pravdivé. Môžete to konkretizovať?*

TEODOR KRÍŽKA: - Kinetiku má nielen dobré a pravdivé, ale aj zlé, lživé slovo. Každé slovo je energia vyslaná do vesmíru. Som presvedčený a zo skúsenosti viem, že nijaké slovo sa jednoducho nestráca. Vracia sa ako bumerang, aj keď letová dráha jedného trvá roky, iného okamih. Báseň, teda krásna jednota citov a slov, slov, ktoré sa stávajú skutkom, je ako delový náboj plný dobrej energie. Vystrelená hoci zdanlivo naprázdno do autorského šuplíka alebo v úzkom kruhu milovníkov poézie prispieva k oslabeniu, k porážke zlého. Keby to bolo inak, básnici, tí skutoční, praví, ktorí bývali svedomím svojho času, by nepodstupovali toľko utrpenia s tvorbou takej márnosti, akou je báseň. Napokon, mnohokrát tvorili pohľadujú slávu a bohatstvom, ba dokonca bez nároku na uznanie svojimi súčasníkmi.

- *Čo ste mali na mysli, keď ste hovorili, že ste vždy inak vnímali svet. Inak významovo, inak obrazne, pocitovo? ...Skrýva sa za tou inakosťou čistá čírosť, prirodzená jednoduchej dobre?*

TEODOR KRÍŽKA: - Touto otázkou ste ma vrátili na začiatok nášho rozhovoru, keď som hovoril o fascinácii krásou prírody. Už celkom malý, keď som ešte nemohol nikam od matinej sukne, som sa prirodzene nadchýnal vecami, okolo ktorých iní prechádzali bez povšimnutia. Prvý okamih, ktorý si vôbec pamätám, bol slnečný deň v púpavami zaliatej záhrade, kde som našiel obyčajný dvadsaťpäťhaliemik a podával ho mame v červenej kvetovanej zástere s rozziarenou tvárou ako hotové bohatstvo. Páčilo sa mi hrať sa pod statnou morušou na vŕšku na dvore alebo pozorovať iskrenie sludy v slnečných lúčoch po daždi na piesku, ktorý voda splavila dole cestou. Keď sme sa presťahovali do Košíc, mestské ulice ma nevedeli uchvátiť svojou prázdnotou. Keď som videl, ako si chlapi zaháňajú nudu týraním vtáčika, rozplakal som sa. Kde zostal svet Dobšinského rozprávok, ktoré mi mama čítavala stále dokola ako evanjelium? Azda i preto som po prvej návšteve lesa, kam ma za Košicami priviedla v útlom detstve mama, akoby vstúpil do raja. Ten raj má zatiaľ tri poschodia: lásku ku krásnej prírode, lásku ku krásnej a pravde literatúry a lásku k Bohu. Tieto poschodia vzájomne súvisia a sa prenikajú. Bez žiadneho z nich by som svoj život nepovažoval za úplný. Tento trojposchodový raj, v ktorom sa miluje, raduje, túži, smúti i trpí, padá i vstáva, je mojim domovom.

TEODOR KRÍŽKA

Učitelia

*Ak hľadáš tých, čo vidia za veci
a ich zrak zrkadlí tvár Pána,
vyjdi von z domu, pozri na lesy:
každúcky živý strom tam skláňa
zopnuté vetvy nahor.*

*Ako z prstov materi
ruženec čirej rosy cez ne visí.*

*Chod', dovol' prikryť plášťom nádheru
chudobu sveta...*

*V lese poznáš, či si.
Čia je prst', do ktorej si líha tieň
voňavých kmeňov, keď už na nebesia
v prúdiacej miazge zdvihli rodnú zem.*

*Báseň tak dvíha nádej, až ju bolia plecيا.
Báseň a stĺpy gotického kostola.*

*Chod', nadýchni sa krásy,
ponor nohy
do bosej trávy,
nech ťa nebolia
otlaky túžby cestou do oblohy.*

*Do zeme otcov zasad' chodidlá
údivu, že je prívětivá prisne,
že i jej kamene ťa okridlia.*

Láskavé, dobré ruky dedovizne.

*Jej drsný zamat nosím od detstva
ako chlad zimy horár za nechtami.
Blažená, milosrdná, tichá, bolestná
tvar novej dúhy na tvár vyleptá mi.*

*Dážd' božích písmen ako do kôry
vyryje do mňa usmiateho znútra
pokoru, lásku, čo ma otvorí
krajšie než chvíľa úzkostná a smutná.*

*Až umriem, rodná zem ma poniesie
na krídlach z prstí,
kam strom dvíha božskú
nádheru lesa.*

*A v tej noblese
splyniem s ňou ako v jednom bozku.*

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa
vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41,
841 05 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: Július Binder (predseda), Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík, Peter Kubica. – Šéfredaktor: Teodor Krížka. – Grafik: Alojz Tomášek. – Cena jedného čísla je 29,- Sk. Polročné predplatné 290,- Sk, celoročné predplatné 580,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia

vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slpostasr.sk – Telefonicke predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk

www.kultura-fb.sk
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

Koncom mája sa v Kátlovciach, obci neďaleko Trnavy, konal jubilejný XV. ročník súťaže v prednese poézie a prózy žiakov základných škôl, Kátlovce Paľa Ušáka Olivu. Jeho otvorenie malo mimoriadne slávnostný rámeček. Svätú omšu v miestnom kostole slúžil vdp. Ferdinand Kaňka, ktorý v homilii pripomenul slávneho rodáka z Kátloviec, kňaza, básnika Katolíckej moderny, Paľa Ušáka Olivu.

Paľo Ušák Oliva sa narodil 17. novembra 1914 v Kátlovciach a zomrel na záčnú chorobu len 27-ročný v Kvetnici, kde sa liečil. Pod Tatrami je na vlastnú žiadosť pochovaný, ale v rodnej obci má symbolický hrob, pri ktorom život a dielo básnika zhodnotil dekan Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku, docent Imrich Vaško. Prítomným sa prihovorila aj sestra básnika, Hana Kostolanská-Ušáková.

Profesor Trnavskej univerzity PhDr. Jozef Šimončíč, CSc. pri 60. výročí úmrtia básnika povedal, že Paľo Ušák Oliva ako človek dostal do daru tajomstvá, kňazom sa stal, básnikom zrodil. Jeho básne zvestujú istotu smrti; žiť je tak krásne a zomrieť mladý tak strašné. Upozornil na básnika, ktorý mal v sebe čosi ako stigmú sv. Františka z Assisi.

Paľo Ušák Oliva študoval na gymnáziu v Trnave, kde začal študovať aj teológiu. V štúdiách pokračoval v Bratislave, ukončil ich v Spišskej Kapitule a vysvätený za kňaza bol 2. februára 1939. V tom istom roku mu vyšiel knižný debut Oblaky, ako predzvesť, kam neodvratne smeruje jeho cesta. Táto veľmi hodnotná prvotina zostala dlho jeho jedinou vydanou knihou. Minulý rok boli v Kátlovciach prezentované dve knihy z vydavateľstva LÚČ, Torzo literárneho diela Paľa Ušáka Olivu a Tak umieral a žije Paľo Ušák Oliva.

Zomrel rok a jeden mesiac po vysvätení. K hrobu ho niesli jeho priatelia kňazi a básnici Ján Kováč, Janko Silan, Štefan Schelling a Mikuláš Šprinc, ktorí sa spolu s Pavlom Ušákom Olivom nazývali „piráti krásy“. Jeho rodáci postavili v Kátlovciach

Komu bude spievať slávik môj

Vítazi XV. ročníka recitačnej súťaže Kátlovce Paľa Ušáka-Olivu

básnikovi pamätník k 30. výročiu jeho úmrtia. Aj pomníky majú svoju históriu, musel byť spred rodného domu odstránený skôr, ako bol odhalený. Dňa 27. mája 1990 odhalil a posvätil tento pamätník pred kostolom vdp. dekan Ladislav Zajac, blízky priateľ a spolužiak básnika. Zrealizovanie pamätníka vo forme recitačnej súťaže sa už nedožil. A tak sa duchovným otcom súťaže stal kňaz a básnik Katolíckej moderny, Svetoslav Veigl.

Organizátormi tohtoročnej súťaže bol Obecný úrad a Základná škola s materskou školou Pavla Ušáka Olivu v Kátlovciach a Spolok sv. Vojtecha v Trnave. V kategórii 2. a 4. ročník ZŠ porota pod vedením básnika Michala Chudu určila za víťazku Máriu Ďurkovú, žiačku 2. ročníka ZŠ Angely Merici v Trnave. Súťažila básňou D. Š. Zámorského Na starých horách. Recitátorov v ka-

tegórii 5. – 7. ročník hodnotila porota, ktorej predsedal Doc. Imrich Vaško a víťazkou sa stala Katarína Karolčíková, žiačka 5. ročníka ZŠ Angely Merici v Trnave básňou Teodora Križku

ka Mária Návojevová. V kategórii vlastnej tvorby upútala pozornosť prítomných aj poroty žiačka 4. ročníka miestnej školy Adriana Galgóciová

Spoločná fotografia hostí

Začiatkom t. r. sa konala vo františkánskom kostole v Bratislave prezentácia knihy Svetoslava Veigla Keď anjel v tebe spieva (Celoživotná básnická tvorba). Niečo nezvyklé u žijúceho básnika, ktorý v decembri 2005 oslávil svoje vzácné a pozhnané deväťdesiatiny. Kúpila som si túto knihu – nezvyčajne objemnú – potažka som ju. Ozaj, čo je ťažšie vnímať: objem, váhu papiera, či obsah a duchovno-poetické poslanstvo básnika?

Prichádza kňaz-básnik, na výzor krehký, ale telesne i duševne svieži a usmiaty... Slávnostná chvíľa začína. Počúvam jeho poéziu, známú i neznámú, najčerstvejšiu. I básne, ktorú autor venoval svojim súputníkom v poézii – básnikom katolíckej moderny, ktorí ho už predišli do večnosti. Vnímam známe mená, i meno Paľka Olivu, môjho brata, ktorý nás opustil roku 1941 ako dvadsaťšesťročný. Autor si v básni zaspomínal: „Paľko, / žiaľ, ako mládnik zrazu zvädol, ale / ratolesť prvú vyhnal obdivuhodne. / Jak vysoko by bol vyletel?“ Trochu sa poobzerám a začínam vnímať mne známe tváre básnikov, literátov a všetkých, ktorí sa stretávajú pri takýchto poetických chvíľach.

Začínam nevdok spomínať... Pred päťdesiatimi rokmi som ich poznala viacmenej na diaľku. A potom sa stali darom pre môj život. Pred päťdesiatimi rokmi, v zlome času a udalosti, dovolila som si pozvať niektorých básnikov do rodných Kátloviec. V spolupráci s mojimi rodákmi plánovali sme tam rozbehnúť pri 50. výročí úmrtia Paľa Ušáka Olivu popri iných spomienkových stretnutiach aj recitačnú súťaž žiakov ZŠ tr-

navského regiónu pod názvom Kátlovce Paľa Ušáka-Olivu. Kto iný mohol prísť zapáliť túto poetickú vatru, ak nie najstarší žijúci básnik Katolíckej moderny – ako to sám o sebe hovorí – Svetoslav Veigl. A s ním prišli aj ďalší básnici, literáti, historici: Michal Chuda, Teodor Križka, Teofil Klas (Jozef Zavorský), Ján Motulko s manželkou Valériou, Vít Ušák-Vetva, prof. Jozef Šimončíč, riad. SSV Štefan Hanakovič, Marta Blažová, prof. Július Pašteka, doc. Imrich Vaško, dekan FF KU v Ružomberku, manželka

ne, ako to teraz, počas slávnostného uvedenia knihy Svetoslava Veigla, robí pred mnou básnik Teodor Križka.

Vydarili sa priam zázračné udalosti. Roku 1991 sa reštaloval v Kátlovciach pamätník P. Ušáka-Olivu a súčasne Slovenský spisovateľ vydal jeho básnickú knihu Bozk pozná smútok úst (editor Štefan Moravčík). Roku 2001 vydal Obecný úrad v Kátlovciach k 60. výročiu smrti a 10. výročiu založenia súťaže sympatickú knižku Kátlovce Paľa Ušáka-Olivu. Zachytáva predošlé sú-

II. zväzok Tak umieral a žije básnik Paľo Oliva. Knihu vydal Lúč k 90. výročiu narodenia básnika. Začiatok školského roka 2005/2006 bol akoby doznievaním všetkých týchto udalostí, keď ZŠ v Kátlovciach obdržala oficiálny názov Základná škola s materskou školou Pavla Ušáka-Olivu.

Keď to všetko zosumarizujem, nachádzam za tých päťdesiat rokov obetavej práce veľkú podporu mnohých osobností, z ktorých niektoré mená som už uviedla. Premietam si to všetko v hlave

si spomínam, budete mať svoje životné jubileum ako najmladší z kátlovských hostí. Oslávite svoje päťdesiatiny. Prežili ste s Paľkom a jeho terajšími súputníkmi pri kátlovských stretávkach mnoho rokov. Posúvali ste dopredu naše aktivity s veľkou trpezlivosťou, aby ste spoločne zviditeľňovali život i tvorbu zabudnutého básnika. Tento rok si pripomíname 65. výročie jeho úmrtia a súčasne prebehlo XV. ročník recitačnej súťaže nesúcej jeho meno.

Budem rada, ak si umiestnite jeho fotografiu medzi svoje vzácné suveníry, ktorými ste obklopený vo svojej pracovni v malebnom domčeku na romantickom Záhorí. Prežité s Paľkom vzájomné tiché hovory, ak budete potrebovať vnútorné silencium. A nech vám táto fotografia pripomína aj tú mravčiu kátlovskú prácu. Myslite na kátlovskú atmosféru, na malých recitátorov, na kátlovských rodákov, na spoločné stretnutia v rodnom dome básnika, na prechádzku po záhrade až k potôčiku Blava, na mladé olivy, ktoré rastú tak rýchlo, ako my starneme.

A k vášmu jubileu úprimný vinš: Dožité sa pozhnaného veiglovského veku. Sviežosť duše i tela a básnická invencia nech vás neopúšťa ani v druhej polovici života. A nech vám Paľkova fotografia pripomína moju vďaka za to, čím ho sprítomňujete na svojich stretnutiach s mládežou. A pravdaže, nech vám pripomína aj moju prosbu, aby ste navštevovali Kátlovce a pomáhali nášmu podujatiu aj vtedy, keď už mne bude ubúdať sil...

HANA KOSTOLANSKÁ, rod. Ušáková sestra básnika-kňaza Paľa Ušáka-Olivu

Spomínať, či nespomínať?

Len nikdy nebyť polovičatý

Kolkovci z vydavateľstva Lúč, knazi z okolitých obcí i miestny pán farár, kolegyne zo Slovenského rozhlasu A. Florianová, M. Šišoláková a H. Michalíková, J. Kulík, ktorý ako prvý odvysielal dokumentárne pásmo o Paľovi Ušákoví Olivovi a Katolíckej moderny – v tom čase niečo neslýchané. A všetci títo prichádzali každoročne s nadšením do Kátloviec, nevelkej obce pri Trnave, podporiť myšlienku udomáčniť poetické slovo, zapáliť žiakov pre umelecký prednes i vlastnú tvorbu, objavovať talenty a cízelovať rodnú reč.

Plánov bolo veľa a cesta neľahká. Pre usporiadateľov to bola práca navyše, bez nároku na inú odmenu ako dobré slovo. Túto starosť nesie na pleciah už celé roky pani učiteľka Anka Švecová.

Všetky tie roky sme sa usilovali z dokumentovať. Mimochodom, podob-

ťazné ročníky, ale najmä vyznania hostí, dokonca aj žijúcich pamätníkov, napríklad pani Angely Čimovej, ktorí sa vyznávajú zo svojho vzťahu k básnikovi, jeho poézii a pravdaže i k jeho rodným Kátlovciam, ktoré takýmto činom vystúpili z anonymity a opäť zasiahli do kultúrneho diania na Slovensku.

V školskom roku 2002/2003 otvorili novozriadené Cirkevné gymnázium Pavla Ušáka-Olivu v Poprade. Zriaďovateľom je Rímskokatolícka cirkev, spišské biskupstvo v Spišskom Podhradí.

Zavŕšením týchto zázračných udalostí bolo knižné vydanie písomnej pozostalosti básnika, ktoré pripravoval pre plánované vydanie prof. Jozef Šimončíč. Editorsky na vysokej odbornej úrovni ho pripravil do tlače prof. Július Pašteka. A tak k Vianociam 2004 vyšiel I. zväzok Torzo literárneho diela a hneď

aj počas prezentácie diela Svetoslava Veigla. Ako sa všetkým poďakovať? Dúfam, že Paľko vie o všetkých, ktorí zviditeľnili jeho poslanstvo a že im vyprosuje pozhnanie u svätej Madony...

Pri jednej návšteve u nás pozornosť básnika Teodora Križku upútala zarámovaná fotografia mladučkého P. U. Olivu. Jemná mladická tvár s výraznými čiernymi očami. Vnímavý, sugestívny pohľad, akoby videl až na dno duše každému, s kým sa stretne. Tak o ňom tvrdili tí, ktorí s ním žili. Teodor Križka sa skúmavo zahľadel na fotografiu a po chvíli povedal: „Nemohli by ste mi podarovať takúto fotografiu?“ Ale áno, mohla, pravdaže mohla... povedala som. To bolo pred niekoľkými rokmi. Možno už na to aj zabudol. Dala som zarámovat' takúto fotografiu. Čaká na vás, pán Križka. Ako